

Analiza utjecaja pandemije COVID-19 na gospodarstvo Republike Hrvatske

Lukec, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:599792>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Ekonomija

**ANALIZA UTJECAJA PANDEMIJE COVID-19 NA
GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE**

Diplomski rad

Lucija Lukec

Zagreb, rujan 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Ekonomija

**ANALIZA UTJECAJA PANDEMIJE COVID-19 NA
GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE**

**ANALYSIS OF IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON
THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF CROATIA**

Diplomski rad

Student: Lucija Lukec

JMBAG studenta: 0067555291

Mentor: izv. prof. dr.sc. Lucija Rogić Dumančić

Zagreb, rujan 2022.

Sažetak:

Pandemija COVID-19 jedan je od najvećih izazova s kojima su se društva i gospodarstva ikad suočila. Globalna kriza izazvana pandemijom virusa COVID-19 je u vrlo kratkom vremenu uzrokovala snažan udar i na domaće gospodarstvo, uzrokujući pad aktivnosti gospodarskog sustava u cjelini. Stoga je predmet ovog diplomskog rada analiza utjecaja pandemije COVID-19 na gospodarstvo Republike Hrvatske. Analiza kretanja glavnih makroekonomskih varijabli, pokazuje da je pandemija imala izrazito negativan utjecaj na sve aspekte gospodarstva. Također, pandemija nije zaobišla ni najznačajniju gospodarsku granu Republike Hrvatske, turizam, koji je najviše pogođen spomenutom krizom. Kako bi se utjecalo na poboljšanje postojeće situacije, država je donijela niz ekonomskih mjera za ublažavanje i uklanjanje negativnih ekonomskih posljedica. U ovom radu, objasnit će se na koji način te mjere funkcioniraju. Stručni doprinos ovog rada je analizirati makroekonomske projekcije kretanja ekonomskih varijabli Republike Hrvatske čime se dolazi do zaključka da će Republika Hrvatska u narednom razdoblju doživjeti ekonomski oporavak te daljnji rast gospodarskih aktivnosti. Ukoliko bi došlo do novog vala virusa, cilj je ponuditi moguće rješenje za obranu od recesije. Za potrebe izrade ovog rada ponajprije je korištena metoda analize. Kao osnovni izvor podataka, proučena je strana i domaća stručna i znanstvena literatura. U makroekonomskim projekcijama koristili su se podaci Ministarstva financija Republike Hrvatske te Državnog zavoda za statistiku.

Ključne riječi: pandemija COVID-19, gospodarstvo, kriza, turizam, ekonomske mjere

Abstract:

The COVID-19 pandemic is one of the biggest challenges society and economy have ever faced. The global crisis caused by the pandemic of the COVID-19 virus caused a strong impact on the domestic economy in a very short time, causing a decline in the activity of the economic system as a whole. Therefore, the subject of this thesis is the analysis of the impact of the COVID-19 pandemic on the economy of the Republic of Croatia. The analysis of the main macroeconomic variables shows that the pandemic had an extremely negative impact on all aspects of the economy. Also, the pandemic did not bypass the most important economic branch of the Republic of Croatia, tourism, which was the most affected by the crisis. In order to influence the improvement of the current situation, the state adopted a series of economic measures to mitigate and eliminate negative economic consequences. In this paper, it will be explained how these measures work. The professional contribution of this paper analyzes the macroeconomic projections of the movement of economic variables of the Republic of Croatia, which leads to the conclusion that the Republic of Croatia will experience economic recovery and further growth of economic activities in the coming period. If there is a new wave of the virus, the goal is to offer a possible solution to defend against the recession. For the purposes of creating this paper, the analysis method was primarily used. As a basic source of data, foreign and domestic professional and scientific literature was studied. Data from the Ministry of Finance of the Republic of Croatia and the State Bureau of Statistics were used in the macroeconomic projections.

Keywords: COVID-19 pandemic, economy, crisis, tourism, economic measures

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

(place and date)

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. POSLJEDICE PANDEMIJE COVID-19 NA GOPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE. 3	
2.1. Nastanak i širenje pandemije COVID-19.....	3
2.2. Utjecaj pandemije COVID-19 na glavne makroekonomske pokazatelje.....	6
2.2.1. Utjecaj pandemije na bruto domaći proizvod	7
2.2.2. Zaposlenost i nezaposlenost u vrijeme pandemije.....	10
2.2.3. Robna razmjena s inozemstvom u vrijeme pandemije	14
2.2.4. Kretanje cijena u vrijeme pandemije	17
2.3. Utjecaj pandemije COVID-19 na glavne gospodarske grane u Republici Hrvatskoj.....	18
2.3.1. Industrija.....	18
2.3.2. Turizam	20
3. EKONOMSKE MJERE ZA UBLAŽAVANJE I UKLANJANJE GOPODARSKE KRIZE U REPUBLICI HRVATSKOJ UZROKOVANE ZDRASTVENIM ŠOKOM.....	22
3.1. Mjere Europske komisije za uklanjanje krize	22
3.2. Mjere fiskalne politike	24
3.3. Mjere monetarne politike Hrvatske narodne banke	26
3.4. Mjere Hrvatske banke za obnovu i razvoj za pomoć gospodarstvu	28
4. MAKROEKONOMSKE PROJEKCIJE ZA RJEŠENJE COVID-19 KRIZE U BUDUĆNOSTI	31
4.1. Novi val virusa COVID-19 i utjecaj na kretanje gospodarstva.....	33
4.2. Projekcije za Republiku Hrvatsku.....	37
5. ZAKLJUČAK.....	44
LITERATURA	46
POPIS SLIKA.....	50
POPIS GRAFIKONA	51
POPIS TABLICA	52
ŽIVOTOPIS	53

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Pandemija COVID-19 jedna je od najgorih u povijesti po svom značajnom utjecaju na gospodarstva mnogih zemalja pa tako i na gospodarstvo Republike Hrvatske. Izbijanje pandemije COVID-19 početkom 2020. godine stvorilo je značajnu zdravstvenu, ali i gospodarsku krizu s kojom se Republika Hrvatska suočava i danas. Pandemija i dalje predstavlja veliku prijetnju za gospodarstvo Republike Hrvatske pa ju je iz tog razloga potrebno proučavati. Stoga je predmet ovog diplomskog rada analizirati posljedice prouzrokovane pandemijom COVID-19 na gospodarstvo Republike Hrvatske. Ključno je objasniti kako je Republika Hrvatska reagirala na trenutnu krizu, kako bi se moglo prognozirati stanje u budućnosti. Pritom je glavni cilj analizirati utjecaj pandemije na kretanje glavnih makroekonomskih pokazatelja, kao što su bruto domaći proizvod, broj (ne)zaposlenih, međunarodna robna razmjena te cijene. Utjecaj pandemije na svaki od navedenih pokazatelja bitan je kako bi se moglo detaljno utvrditi stanje ekonomije, ali i kako bi se provele adekvatne mjere ublažavanja i uklanjanja posljedica pandemije. Također, kriza prouzrokovana pandemijom COVID-19 značajno je pogodila i glavne gospodarske grane Republike Hrvatske. Zatvaranje granica, ograničavanje slobode kretanja, zatvaranje tvornica i obustava poslovanja najviše su pogodi turizam i industrijsku proizvodnju koje Republici Hrvatskoj donose najviše prihoda. Iako se pandemija čini prijetnom za hrvatski turizam, u radu se želi razjasniti koliko je zapravo ova pandemija prijetnja, a koliko možda prilika Hrvatske za učinkovitije pomake u turizmu. U radu će se prikazati i ekonomske mjere za ublažavanje i uklanjanje postojeće krize koje je provodila Republika Hrvatska. Cilj je objasniti na koji način te mjere funkcioniraju i pridonose li poboljšanju ekonomske situacije u kojoj se našla domaća ekonomija. Mjere monetarne i fiskalne politike će tu preuzeti glavnu ulogu, a posebno je značajan i Europski plan oporavka. Na samome završetku, cilj je analizirati makroekonomske projekcije za gospodarstvo Hrvatske putem kretanja makroekonomskih pokazatelja u budućnosti. Analizom makroekonomskih pokazatelja moći će se prognozirati stanje ekonomije u budućnosti, odnosno doći će se do zaključka može li se Hrvatska oporaviti od trenutne pandemije. S obzirom da pandemija ne posustaje i postoji mogućnost od novog vala virusa, cilj je objasniti na koji način se Republika Hrvatska može obraniti od novog šoka, odnosno na koje to mjere i aspekte gospodarstva mora obratiti najviše pažnje za adekvatno reagiranje na pandemiju COVID-19.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

U izradi ovog diplomskog rada ponajprije je korištena metoda analize. Od ostalih znanstvenih metoda korištena je metoda sinteze, metoda deskripcije, metoda dedukcije i indukcije te metoda generalizacije i specijalizacije. Kao glavni izvor podataka, proučena je domaća i strana stručna i znanstvena literatura, uključujući stručne knjige, stručne i znanstvene članke, znanstvene časopise te relevantne internetske stranice. Također, koristili su se podaci iz Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva financija Republike Hrvatske kako bi se definirale makroekonomske projekcije kretanja gospodarstva Republike Hrvatske.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Ovaj diplomski rad podijeljen je na pet međusobno povezanih dijelova, odnosno poglavlja. U prvom dijelu definira se predmet i cilj ovog rada, zatim slijedi prikaz izvora podataka i metoda prikupljanja tih podataka te struktura rada. U drugom dijelu rada analizira se utjecaj pandemije COVID-19 na glavne makroekonomske pokazatelje kao i utjecaj pandemije na pojedine gospodarske grane u Republici Hrvatskoj. U trećem dijelu definiraju se ekonomske mjere i potpore koje je Hrvatska koristila, a s ciljem ublažavanja i uklanjanje gospodarske krize. U četvrtom dijelu, kao stručni doprinos rada, analizira se novi val korona virusa i mogućnost obrane od istog. Također, analizira se buduća makroekonomska projekcija Republike Hrvatske te se definiraju i analiziraju kretanja gospodarskih varijabli. Peto poglavlje je zaključak cjelokupnog rada. Na samom kraju rada nalazi se popis korištene literature, popis slika, grafikona i tablica te životopis studenta.

2. POSLJEDICE PANDEMIJE COVID-19 NA GOPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE

2.1. Nastanak i širenje pandemije COVID-19

Novi oblik korona virusa (SARS-CoV-2) otkriven je prvi put u prosincu 2019. godine u gradu Wuhanu u Kini i uzrok je bolesti koja se naziva COVID-19- globalne pandemije koja se smatra najvećim zdravstvenim i makroekonomskim šokom u povijesti čovječanstva. Korona virus se vrlo brzo proširio svijetom i postao veliki globalni zdravstveni problem. Spomenuta pandemija jedinstvena je po svojem brzom i lakom širenju virusa te je zbog toga korona virusom zaraženo više od 616,2 miliona ljudi širom svijeta. Najveći broj umrlih od korona virusa u svijetu bilježi SAD, nakon čega slijede Rusija, Brazil i Indija koji zajedno bilježe više od 1,8 milijuna umrlih. Ipak, ako se gleda broj umrlih po glavi stanovnika, najveći broj umrlih imaju Rusija i Peru, dok je SAD na 20. mjestu (HZJZ, 2022).

Ubrzo nakon, korona virus pojavljuje se i u Republici Hrvatskoj. Prvi slučaj korona virusa u Hrvatskoj dijagnosticiran je u veljači 2020. godine u Zagrebu. Ukupan broj zaraženih u Hrvatskoj od početka pandemije do sada je oko 1,2 miliona ljudi, dok ukupan broj preminulih iznosi 16,5 tisuća (HZJZ, 2022).

Tablica 1. Ukupan broj zaraženih po županijama u Republici Hrvatskoj

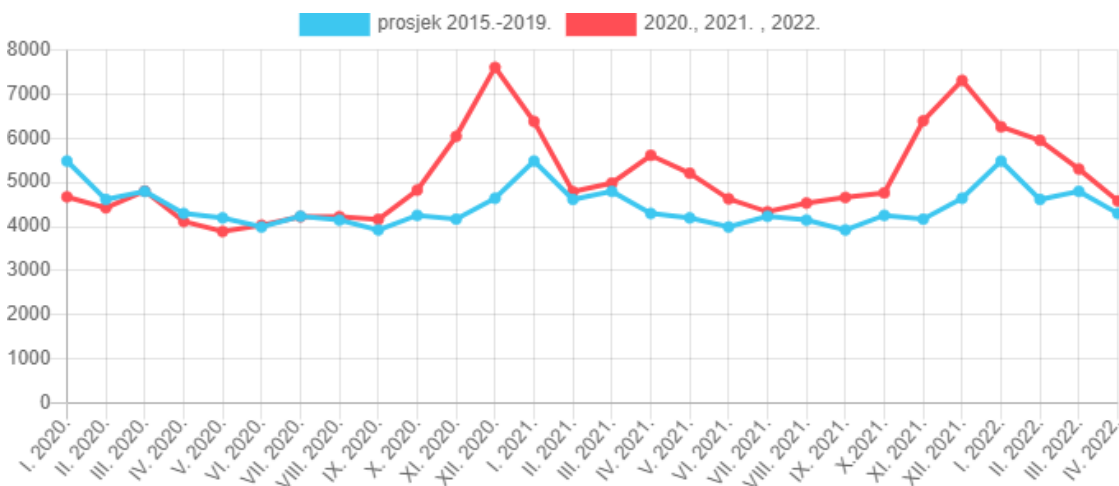
ŽUPANIJE	UKUPAN ZARAŽENIH	BROJ
Bjelovarsko-bilogorska	23431	
Brodsko-posavska	32266	
Dubrovačko- neretvanska	42586	
Grad Zagreb	269461	
Istarska	30668	
Karlovačka	29677	
Koprivničko-križevačka	24110	
Krapinsko-zagorska	29373	
Ličko- senjska	10952	
Međimurska	41083	
Osječko-baranjska	62533	
Požeško-slavonska	12886	

Primorsko-goranska	112567
Sisačko-moslavačka	36754
Splitsko-dalmatinska	163830
Šibensko-kninska	33868
Varaždinska	55466
Virovitičko-podravska	14513
Vukovarsko-srijemska	29503
Zadarska	50516
Zagrebačka	94070

Izvor: izrada autorice prema podacima HZJZ

Gledajući po županijama, najveći broj zaraženih korona virusom ima Grad Zagreb s 269 461 brojem zaraženih, slijedi Splitsko-dalmatinska županija s 163 830 i Primorsko-goranska županija s 112 567 slučaja zaraze. S druge strane, najmanji broj zaraženih u Republici Hrvatskoj imaju sljedeće županije: Ličko-senjska županija(10 952), Požeško-slavonska županija (12 886) i Virovitičko-podravska županija (14 513).

Slika 1. Umrli po mjesecima u 2020,2021 i 2022. u usporedbi s prosjekom 2015-2019., Republika Hrvatska

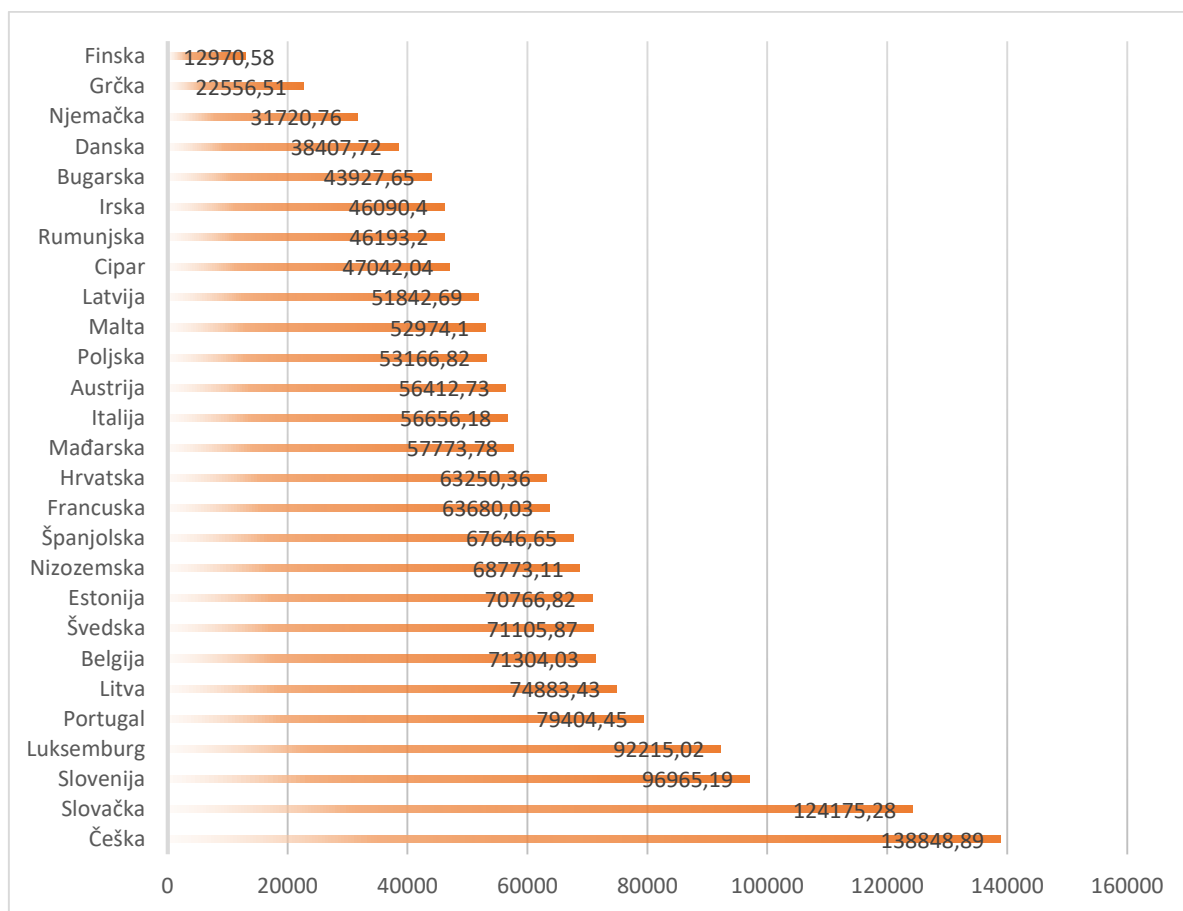

Izvor: Državni zavod sa statistiku

Na slici 1. prikazani su podaci o umrlima za Republiku Hrvatsku od siječnja 2020. do lipnja 2022. i prosječan broj umrlih od 2015. – 2019. po mjesecima. Kao što je vidljivo iz grafikona, broj umrlih u lipnju 2022. bio je oko 4200, što je 200 umrlih više u odnosu na prosječan broj umrlih u razdoblju 2015. – 2019. za isti mjesec, odnosno 5,5 %. Promatrajući razdoblje otkad

je službeno proglašena pandemija bolesti COVID-19, broj umrlih od ožujka 2020. do lipnja 2022. porastao je za 14,9%, odnosno umrlih je 18 354 više u odnosu na prosjek 2015. - 2019. za isto razdoblje. Može se primijetiti da je najviše umrlih dosad u Republici Hrvatskoj bilo u prosincu 2020. godine, kada je bilo oko 7608 umrlih. U usporedbi s petogodišnjim prosjekom za taj isti mjesec to je povećanje od 63,9% ili 2967 umrlih više (Državni zavod za statistiku, 2022).

Grafikon 1. Broj potvrđenih slučajeva zaraze od COVID-19 u zemljama Europske unije od početka zaraze do ožujka 2021. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima Vlade Republike Hrvatske

Uspoređujemo li Republiku Hrvatsku i ostale članice Europske unije po broju zaraženih, vidljivo je iz grafikona da se Hrvatska nalazi negdje u sredini s 63 250 zaraženih osoba u promatranom razdoblju. Također, vidljivo je da se na samom vrhu s najvećim brojem zaraženih nalazi Češka s 138 848 potvrđenih slučajeva zaraze, zatim Slovačka s 124 175 slučajeva i Slovenija s 96 965 potvrđenih slučajeva zaraze. Na samom dnu, s najmanjim brojem zaraženih u promatranom razdoblju nalazi se Finska s 12 970 slučajeva, zatim Grčka s 22 556 slučajeva i Njemačka s 31 720 slučajeva zaraze.

Širenje korona virusa u Republici Hrvatskoj možemo podijeliti u 5 valova:

- 1. val koji traje od ožujka do lipnja 2020. godine,
- 2. val koji traje od kolovoza 2020. do veljače 2021. godine,
- 3. val koji traje od ožujka do lipnja 2021. godine,
- 4. val koji traje od kolovoza do prosinca 2021. godine i
- 5. val koji počinje od siječnja 2022. te se nastavlja do danas (Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2022).

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske navodi se najveći broj oboljelih i umrlih osoba u jednome danu po navedenim valovima širenja virusa:

- u prvom valu najveći broj oboljelih osoba u danu iznosi 96, a broj umrlih 8;
- u drugom valu najveći broj oboljelih osoba u danu iznosi 4.620, a broj umrlih 92;
- u trećem valu najveći broj oboljelih osoba u danu iznosi 3.217, a broj umrlih 52;
- u četvrtom valu najveći broj oboljelih osoba u danu iznosi 7.315, a umrlih 76
- i u petom valu najveći broj oboljelih osoba iznosi 11.812, a umrlih 66 (Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2022).

2.2. Utjecaj pandemije COVID-19 na glavne makroekonomske pokazatelje

Pandemija COVID-19 uzrokovala je globalnu ekonomsku krizu kakvu nitko nije očekivao. Prema izračunima Međunarodnog monetarnog fonda, pandemija korona virusom ima najgore ekonomske posljedice od Velike depresije 1929. godine pri čemu se bilježi značajan pad prihoda po glavi stanovnika i porast nezaposlenosti u više od 170 zemalja.

U usporedbi s prijašnjim krizama, uzrok ove krize nije u financijskom i gospodarskom sustavu, već je glavni uzrok egzogeni šok od izbijanja pandemije. Za razliku od prethodnih kriza, kriza izazvana pandemijom virusa COVID-19 uzrokovala je čak četiri negativna šoka:

1. šok ponude
2. šok potražnje
3. šok negativnih očekivanja i neizvjesnosti i
4. potencijalni šok nepravovremenih i neadekvatnih reakcija makroekonomskog menadžmenta (Čavrak, 2020).

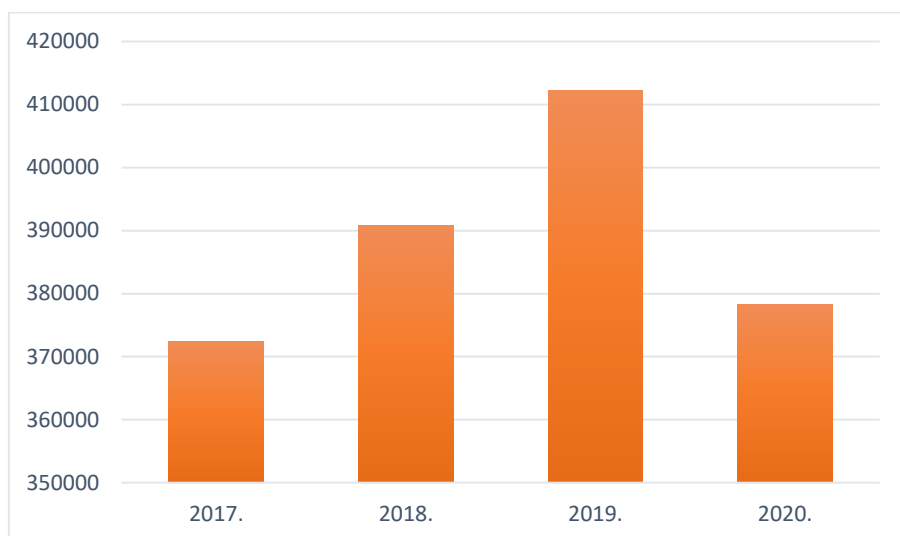
Prvi šok je šok ponude koji počinje zdravstvenim šokom jer su poduzeća obustavila svoje djelatnosti kao posljedica poduzetih mjera zaštite protiv korona virusa. Šok ponude nastaje i zbog pogođenosti stranih gospodarstava. Također, veliki broj smrtnih slučajeva stvorio je šok negativnih očekivanja i neizvjesnosti, što je pak dovelo do pada potrošnje i poremećaja u investicijama. Smanjenje potražnje dovodi do smanjenja novčanog toka poduzeća, što dovodi do straha od bankrota. Tvrtke se prvo otpuštanjem radnika štite od eventualnog bankrota, a to dovodi do porasta nezaposlenosti. To uzrokuje smanjenje prihoda nezaposlenih kućanstava i povećanje količine "loše kreditne sposobnosti" i neplaćanja kredita. To dovodi financijski sustav u opasnost, izlaže ga još većim rizicima i smanjuje kupovnu moć ljudi, što dovodi do daljnjeg smanjenja potražnje. To povećava neizvjesnost i strah, pa ulazimo u novi, dublji negativni ciklus: daljnje smanjenje potrošnje, smanjenje proizvodnje i zaposlenosti, smanjenje poslovnih i prihoda kućanstava i tako u krug (Čavrak, 2020).

S obzirom na situaciju, mnoge vlade i države svijeta uvode stroga ograničenja i mjere kao što su izolacija i socijalno distanciranje, zabrana putovanja, ograničenja kretanja i slično, što je uzrokovalo nagli i neočekivani pad gospodarske aktivnosti, uključujući proizvodnju, zaposlenost i neto izvoz. Takva situacija nije zaobišla ni Republiku Hrvatsku, koja se ističe po izrazito restriktivnim mjerama, ali će biti i osobito ekonomski pogođena (Rogić Dumančić, Bogdan & Raguž Krištić, 2021). U nastavku rada, donosi se uvid o utjecaju ekonomske krize izazvane pandemijom COVID-19 na hrvatsko gospodarstvo. Pritom će se detaljno analizirati glavni makroekonomski pokazatelji kao što su bruto domaći proizvod, (ne)zaposlenost, robna razmjena s inozemstvom i kretanje cijena. U tu svrhu analizirat će se razdoblje prije pandemije i razdoblje tijekom pandemije kako bi se bolje uočile promjene.

2.2.1. Utjecaj pandemije na bruto domaći proizvod

Pri određivanju uspješnosti pojedinog nacionalnog gospodarstva kao najčešći pokazatelj pojavljuje se bruto domaći proizvod (BDP), koji omogućuje potpuno razumijevanje ekonomskih karakteristika pojedine nacionalne ekonomije. S obzirom na njegov značaj, izrazito je koristan za proučavanje i u uvjetima gospodarske krize kakva je korona kriza.

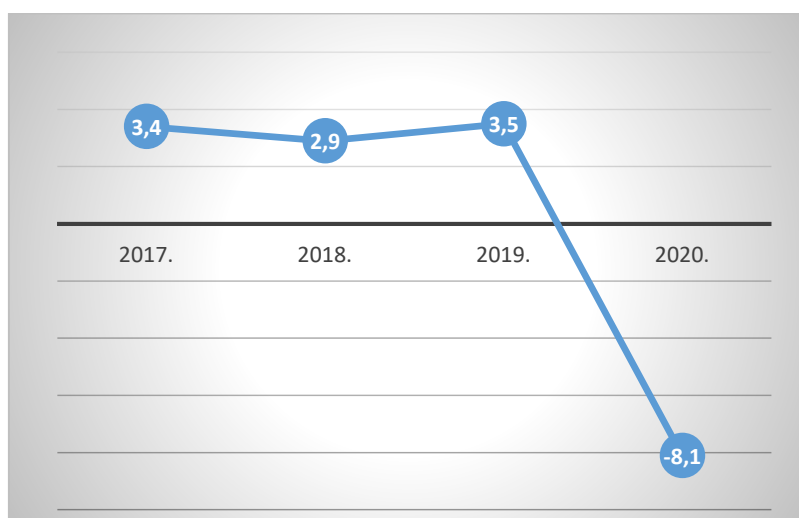
Grafikon 2. Bruto domaći proizvod (u tržišnim cijenama) Republike Hrvatske od 2017. do 2020. godine (u milijunima kn)

Izvor: izrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Grafikon 2. prikazuje bruto domaći proizvod Republike Hrvatske od 2017. do 2020. godine. Ako pogledamo visinu BDP-a u razdoblju od 2017. do 2020. godine, jasno je da postoji pozitivan trend prije početka pandemije COVID 19, tj. zabilježen kontinuirani rast BDP-a koji je naglo prekinut pandemijom, nakon čega je uslijedio nagli pad BDP-a. BDP Republike Hrvatske za 2020. godinu iznosi 378 341 milijuna kuna, što je smanjenje od 33 887 milijuna kuna u usporedbi s BDP-om prije pandemije.

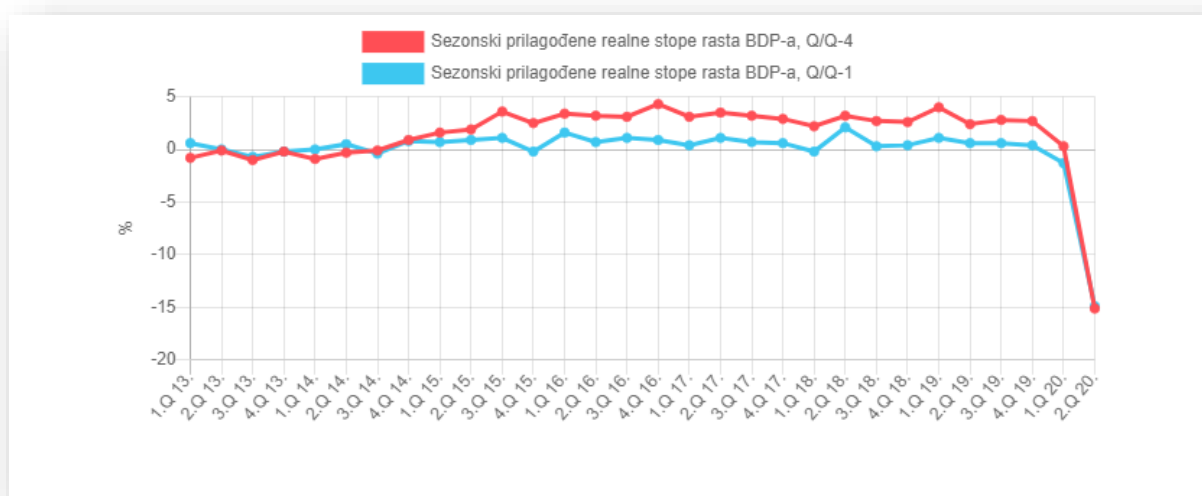
Grafikon 3. Realna godišnja stopa promjene BDP-a Republike Hrvatske od 2017.-2020. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Također, pad realne godišnje stope promjene BDP-a ukazuje na značajan negativan utjecaj pandemije COVID-19 na gospodarstvo Republike Hrvatske. Realna godišnja stopa promjene u 2017. godini iznosila je 3,4 %, u 2018. 2,9 %, te u 2019. godini 3,5 %. Pojavom korona virusa u 2020. godini bilježi se značajan pada realne godišnje stope promjene BDP-a na negativnih 8,1 %, što je pad za rekordnih 11,6 % u odnosu na prijašnju godinu.

Slika 2. Prva procjena kvartalnog bruto domaćeg proizvoda za drugi kvartal 2020. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prva procjena kvartalnog BDP-a za drugi kvartal 2020. godine, ilustrirana na slici 2, pokazuje da je kvartalni BDP realno pao za 15,1% u drugom kvartalu 2020. u odnosu na isti kvartal 2019. godine. To je najveći realni pad kvartalnog BDP-a od 1995. godine, otkada se provodi ovakva mjesečna procjena. Realno smanjenje ostvareno je u svim komponentama BDP-a u rashodima, osim u potrošnji sektora države koja ostvaruje blagi rast (Državni zavod za statistiku, 2022). Pad BDP-a od 15% u drugom kvartalu najvećim je dijelom posljedica dvotrećinskog pada izvoza usluga (Rogić Dumančić, Bogdan & Raguž Krištić, 2020). Navedeni podaci pokazuju da je pandemija značajno utjecala na usporavanje hrvatskog gospodarstva od sredine ožujka 2020. godine.

2.2.2. Zaposlenost i nezaposlenost u vrijeme pandemije

Usljed pandemije COVID-19 nije došlo samo do pada gospodarske aktivnosti, nego i do poremećaja na tržištu rada. Zatvaranje radnih mjesta, ograničenja poslovanja i kretanja kao neke od mjera za ublažavanje zdravstvene krize, dovele su do spomenutih poremećaja na tržištu rada s rastućom nezaposlenosti. Nakon pet godina rasta zaposlenosti i šest godina pada nezaposlenosti, gospodarska kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 prekinula je takve povoljne trendove u Republici Hrvatskoj (Hrvatska gospodarska komora, 2020).

Prema podacima EUROSTAT-a, Hrvatska ima najveći broj zaposlenih u turističkim djelatnostima i najizraženiju sezonalnost turizma u usporedbi s ostalim članicama EU, pa su stoga djelatnosti koje se temelje na turističkoj potrošnji najosjetljivije na aktualnu korona krizu i najviše doprinose negativnom utjecaju na ukupnu zaposlenost.

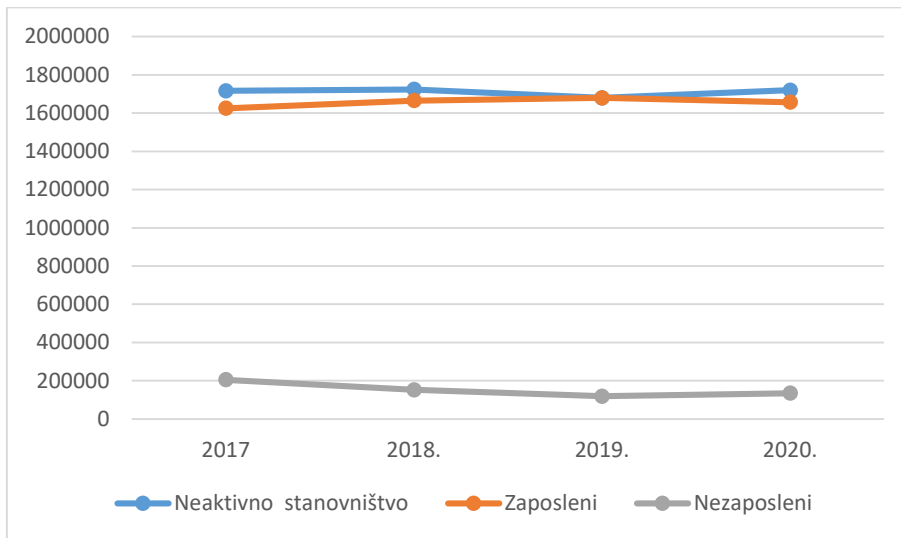
Tablica 2. Zaposleni i nezaposleni u Republici Hrvatskoj od 2017.- 2020. godine

Column1	2017	2018.	2019.	2020.
Neaktivno stanovništvo	1716229	1723601	1679475	1719794
Zaposleni	1625069	1665037	1679475	1657370
Nezaposleni	205131	152408	118997	134523

Izvor: izrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Tablica 2. prikazuje kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj od 2017. godine do 2020. godine. Broj zaposlenih u 2017. godini iznosio je 1 625 069 osoba te primjećujemo rastući trend zaposlenosti kroz 2018. godinu (1 666 037 zaposlenih) i 2019.godinu (1 679 475 zaposlenih). S pojavom pandemije COVID-19, 2020. godine uočava se pad broja zaposlenih. Broj zaposlenih u 2020. godini iznosi 1 657 370, odnosno 22 105 zaposlenih manje. S druge strane, broj nezaposlenih osoba 2017. godine iznosio je 205 131 te kroz 2018. i 2019.godinu uočavamo smanjenje nezaposlenosti u RH. Dolaskom korona krize dolazi i do problema rastuće nezaposlenosti te 2020. godine broj nezaposlenih iznosi 134 523. Također, broj neaktivnog stanovništva se tijekom korona krize povećao zbog zatvaranja radnih mjesta i posljedično nemogućnosti pronalaženja posla. Može se zaključiti da je korona krize dovela do velikih poremećaja na tržištu rada smanjujući zaposlenost i povećavajući nezaposlenost.

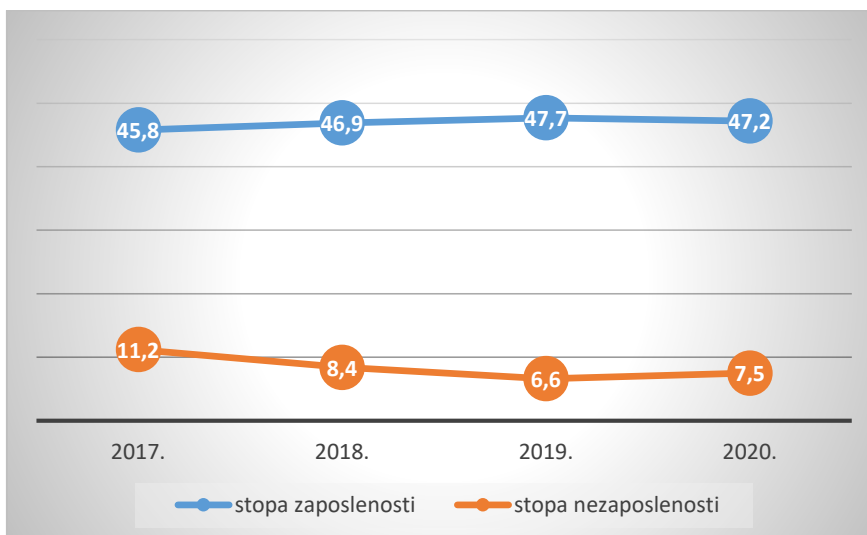
Grafikon 4. Kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih od 2017.-2020. godine u Republici Hrvatskoj

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Kako bi se bolje uočio negativan utjecaj pandemije COVID-19 na tržište rada, kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih od 2017. godine pa do 2020. godine prikazano je iznad na linijskom grafikonu 4.

Grafikon 5. Kretanje stope zaposlenosti i stope nezaposlenosti do 2017. – 2020. godine

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Hrvatske narodne banke

Grafikon 5. prikazuje kretanje stope zaposlenosti i nezaposlenosti prije pandemije i tijekom pandemije. 2017. godine stopa zaposlenosti iznosila je 45,8 postotnih bodova, nakon čega se zapaža rast stope zaposlenosti u 2018. godini (46,9 postotnih bodova) i 2019. godini (47,7 postotnih bodova). Međutim, dolazak pandemije negativno utječe na stopu zaposlenosti te ju smanjuje na 47, 2 postotna boda u 2020. godini, što je smanjenje za 0,5 postotna boda. Slično je i sa stopom nezaposlenosti koja od 2017. godine s 11,2 postotna boda bilježi značajan pad na 8,4 postotna boda u 2018. godini i na 6,6 postotna boda u 2019. godini. Međutim, negativan utjecaj pandemije dovodi do povećanja nezaposlenosti u 2020. godini na 7,5 postotnih bodova.

Tablica 3. Broj zaposlenih osoba prema djelatnostima NKD-a u 2020. godini

Područja djelatnosti NKD-a 2007.	Broj	%	Indeks 2020./2019.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	34570	2,2	103,9
Individualna poljoprivreda	19186	1,2	100
Poljoprivredne djelatnosti	53756	3,5	102,5
Rudarstvo i vađenje	4304	0,3	97,8
Prerađivačka industrija	254998	16,5	98,3
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	14331	0,9	102,8
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	26010	1,7	99,7
Građevinarstvo	121975	7,9	106,1
Nepoljoprivredne djelatnosti	421618	27,3	100,7
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	228655	14,8	99,5
Prijevoz i skladištenje	88266	5,7	99
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	99240	6,4	86,3
Informacije i komunikacije	48618	3,1	105,3
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	38783	2,5	99,1

Poslovanje nekretninama	10157	0,7	101,2
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	82704	5,4	103,1
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	54974	3,6	94,5
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	117473	7,6	98,5
Obrazovanje	117403	7,6	101,1
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	113821	7,4	101,8
Umjetnost, zabava i rekreacija	29718	1,9	100,1
Ostale uslužne djelatnosti	36626	2,4	99,2
Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca; djelatnosti kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	1828	0,1	87,8
Uslužne djelatnosti	1068263	69,2	98,6
Nerazvrstani prema djelatnosti	233	0	86,6
UKUPNO	1543869	100	99,3

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Tablica 3. prikazuje podatke o zaposlenim osobama prema djelatnostima Nacionalne klasifikacije djelatnosti za 2020. godinu i uspoređuje ih s podacima za 2019. godinu. Prema područjima NKD-a, najveći je broj zaposlenih osoba u 2020. godini bio u prerađivačkoj industriji (254 998 ili 16,5%), trgovini na veliko i malo, popravku motornih vozila i motocikala (228 655 ili 14,8%), građevinarstvu (121 975 ili 7,9%), javnoj upravi i obrani; obveznom socijalnom osiguranju (117 473 ili 7,6%), obrazovanju (117 401 ili 7,6%), zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi (113 821 ili 7,4%) te djelatnostima pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane (99 240 ili 6,4%). Pojavom pandemije značajan postotni porast zabilježen je u građevinarstvu (6,1%), u informacijama i komunikacijama zbog informiranja građana o korona virusu (5,3%), u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (3,9%), te u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (3,1%). Istodobno, najveći pad zaposlenih zabilježen u djelatnostima pružanja smještaja, pripreme i usluživanja i to za 13,7%. Gledajući sektor djelatnosti

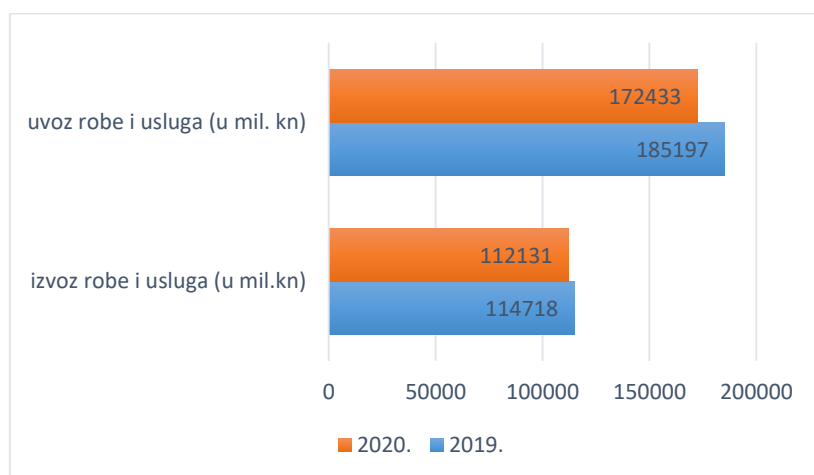
(poljoprivredni, nepoljoprivredni i uslužni), u 2020. godini 69,2% zaposlenih radilo je u uslužnim, 27,3% u nepoljoprivrednim te 3,5% u poljoprivrednim djelatnostima. Uspoređujući s 2019. godinom smanjio se udio uslužnih djelatnosti za 0,5 postotnih bodova, a povećao udio nepoljoprivrednih i poljoprivrednih djelatnosti za 0,4 postotna boda odnosno za 0,1 postotni bod (Državni zavod za statistiku, 2022).

Što se tiče nezaposlenosti, prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti došlo je do povećanja broja nezaposlenih u 2020. godini u gotovo svim djelatnostima u odnosu na 2019. godinu. S pojavom korona krize, broj nezaposlenih osoba koje su prethodno radile u prerađivačkoj industriji se povećao 13,2%, dok se broj nezaposlenih osoba koje su radile u trgovini povećao 17,2%. Prosječni broj nezaposlenih koji su radili u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane i pića porastao je drastičnih 35,4% zbog zatvaranja restorana i hotela u vrijeme pandemije, dok je u djelatnostima prijevoza i skladištenja povećanje nezaposlenosti iznosilo 31,1%. Najviše se povećao, čak 42,8%, broj nezaposlenih osoba koje su prethodno radile u djelatnostima umjetnosti, zabave i rekreacije (Državni zavod za statistiku, 2022).

2.2.3. Robna razmjena s inozemstvom u vrijeme pandemije

Pandemija izvana bolešću COVID-19 izravno je utjecala na međunarodnu robnu razmjenu, pa su od siječnja do prosinca 2020. godine posljedice vidljive i u vanjskotrgovinskoj razmjeni Republike Hrvatske. U tom periodu došlo je do značajnog smanjivanja vrijednosti robnog izvoza i uvoza Republike Hrvatske. Takav razvoj događaja posljedica je negativnog utjecaja pandemije i zatvaranja međunarodnih granica čime je otežan globalni protok roba te je smanjenja inozemna i domaća potražnja.

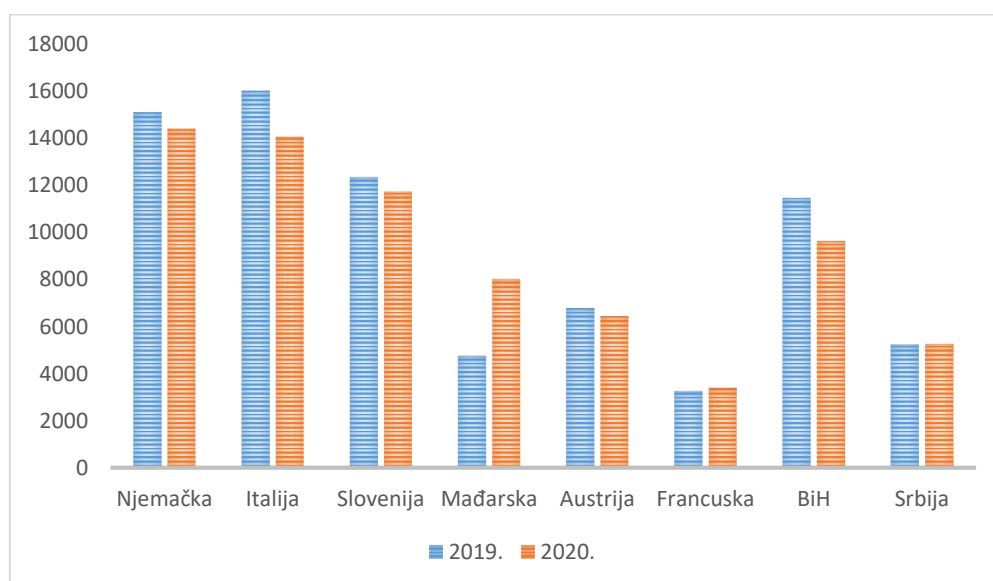
Grafikon 6. Usporedba uvoza i izvoza Republike Hrvatske 2019. i 2020. godine

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Od siječnja do prosinca 2020. godine ukupan izvoz Republike Hrvatske iznosio je 112,1 milijardi kuna i, uspoređujući s istim razdobljem 2019. godine, manji je za 2,6 milijardi kuna. Istodobno, i uvoz Republike Hrvatske bilježi pad. Ukupan uvoz Republike Hrvatske 2020. godine iznosio je 172,4 milijarde kuna, što je pad od 12,7 milijardi kuna u usporedbi s 2019. godinom. Vanjskotrgovinski deficit Republike Hrvatske u razdoblju od siječnja do prosinca 2020. godine iznosio je 60,3 milijarde kuna, što je za 10,1 milijardu kuna manje u odnosu na isto razdoblje 2019. godine. Navedena usporedba prikazana je na grafikonu 6. iznad (Državni zavod za statistiku, 2022).

Grafikon 7. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u izvozu Republike Hrvatske (u mil. kuna)

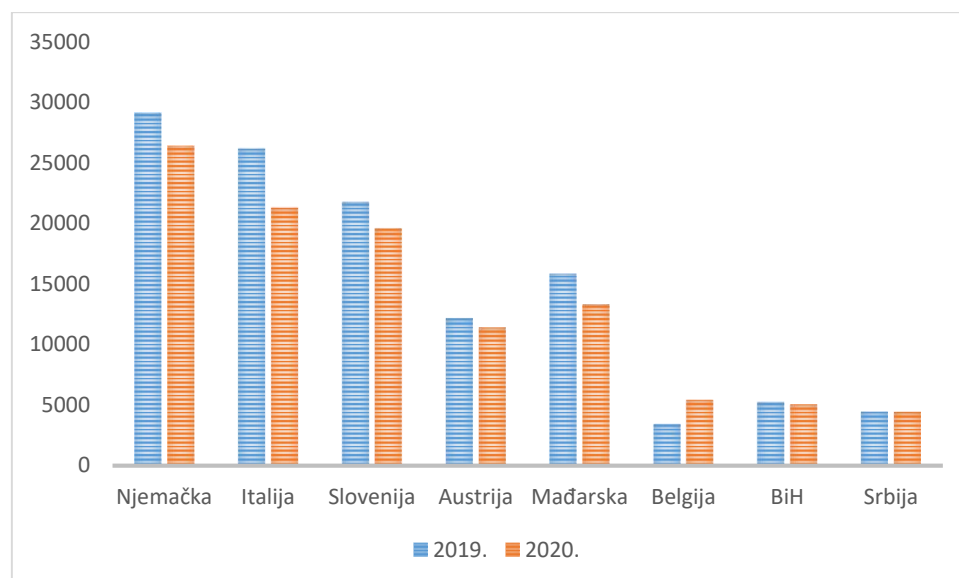

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavod za statistiku

Najvažniji trgovinski partneri u izvozu Republike Hrvatske su zemlje članice Europske unije na čije tržište Hrvatska pasira više od 70% svog robnog izvoza, odnosno 78,2 milijarde kuna u 2020. godini. U usporedbi s 2019. godinom, to je pad od 0,1 milijarde kuna. Najveći vanjskotrgovinski partneri u izvozu Republike Hrvatske u 2020. godini su Njemačka s 14,3 milijardi kuna (pad izvoza u usporedbi s 2019. godinom za 0,8 mlrd. kuna), Italija s 14 mlrd. kuna (pad izvoza za 2 mlrd. kuna) i Slovenija s 11,7 mlrd. kuna (pad izvoza za 0,6 mlrd. kuna). Pad izvoza u Austriju bio je nešto manji-0,4 mlrd. kuna, dok je izvoz u Mađarsku 2020. godine porastao za 3,3 mlrd. kuna zbog izvoza sirove nafte te u Francusku za 0,1 mlrd. kuna. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri izvan EU-a s kojima Hrvatska ostvaruje robnu razmjenu su susjedne države BiH i Srbija. U 2020. godini izvoz u BiH je pao za 1,9 mlrd. kuna, dok je izvoz u Srbiju približno jednak.

U 2020. godini, Republika Hrvatska najviše je izvozila električne strojeve, aparate i uređaje, u vrijednosti od 8,4 milijarde kuna, naftu i naftne derivate, u vrijednosti od 6,4 milijarde kuna, te medicinske i farmaceutske proizvoda, u vrijednosti od 8 milijarde kuna. Do najvećeg pada u ukupnoj vrijednosti izvoza došlo je zbog smanjenja izvoza naftnih derivata te motornih vozila i dijelova (Državni zavod za statistiku, 2022).

Grafikon 8. Najvažniji trgovinski partneri u uvozu Republike Hrvatske (u mil. kuna)

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima: Državni zavod za statistiku

Najvažniji trgovinski partneri u uvozu Republike Hrvatske također su države članice Europske unije čiji uvoz u 2020. godini iznosi 138,6 milijardi kuna. U usporedbi s 2019. godinom to je

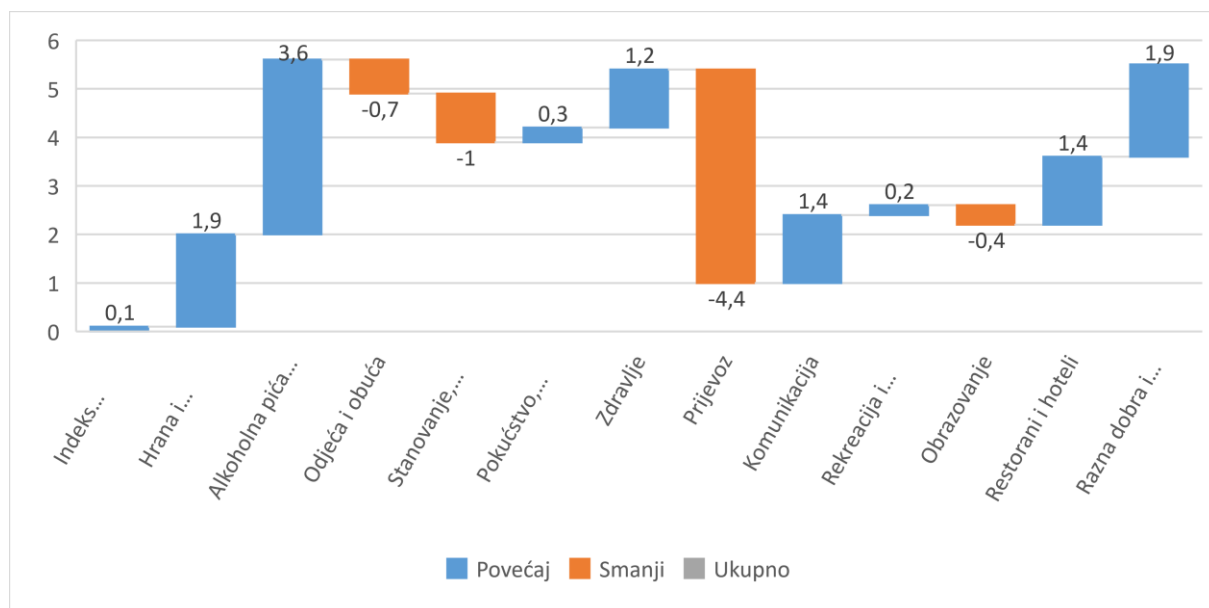
pad uvoza za 12,8 milijardi kuna. Najveći pad uvoza u odnosu na 2019. godinu zabilježen je iz Italije(pad uvoza za 4,9 milijardi kuna), iz Njemačke(pad uvoza za 2,7 milijardi kuna), iz Slovenije(pad uvoza za 2,1 milijardu kuna) te iz Mađarske(pad uvoza za 2,5 milijardi kuna). Uvoz iz država izvan Europske unije također je pao, pa se tako uvoz iz BiH smanjio za 0,6 milijardi kuna te uvoz iz Srbije za 0,1 milijardu kuna.

U 2020. godini, Republika Hrvatska najviše je uvozila medicinske i farmaceutske proizvode, u vrijednosti do 12,7 milijarde kuna, cestovna vozila, u vrijednosti od 14,7 milijarde kuna te naftu i naftne derivate, u vrijednosti od 8,5 milijardi kuna. Najveći utjecaj na ukupan pad vrijednosti uvoza u RH imali su isti proizvod kao i kod izvoza, a to su naftni derivati i motorna vozila (Državni zavod za statistiku, 2022).

2.2.4. Kretanje cijena u vrijeme pandemije

U proučavanju utjecaja pandemije COVID-19 na makroekonomske pokazatelje, važno je istaknuti i utjecaj na cijene. U teoriji, negativan šok ponude trebao bi dovesti do viših cijena, a snažan negativan šok potražnje do nižih cijena, tako da krajnji učinak ovisi o tome koji je šok jači (Rogić Dumančić, Bogdan & Raguž Krištić, 2020).

Grafikon 9. Stopa promjene potrošačkih cijena, prosjek 2020./2019.

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

U pandemijskim okolnostima 2020. godine, nagli pad osobne potrošnje (potražnje) nije praćen inflacijom potrošačkih cijena. Zbog snažnog pada gospodarske aktivnosti od 8% u doba pandemije, kao i pada prometa u trgovini i pada potrošnje kućanstva, očekivalo bi se da će doći i do pada potrošačkih cijena. Međutim, godišnji rast potrošačkih cijena u 2020. godini ostao je pozitivan. Prosječna inflacija u 2020. godini iznosila je 0,1%, što je samo 0,7 postotnih bodova manje uspoređujući s 2019. godinom. U prva tri mjeseca 2020. godine ostvaruje se toliki rast potrošačkih cijena, da se ne može poništiti pad potrošačkih cijena u svih sljedećih 9 mjeseci. Iz tog razloga postiže se godišnji rast cijena, iako je u većem dijelu godine uočeno deflacijsko kretanje cijena (Hrvatska gospodarska komora, 2021).

Kao što prikazuje grafikon, najveći porast potrošačkih cijena u 2020. godini u usporedbi s 2019. godinom vidljiv je u skupini alkoholna pića i duhan (rast za 3,6%), hrana i bezalkoholna pića (za 1,9%) te razna dobra i usluge (za 1,9%). Vidljiv je i rast cijena u komunikacijama te restoranima i hotelima za 1,4% u odnosu na razdoblje prije pandemije. S druge strane, snažan pad potrošačkih cijena ostvaren je u skupini prijevoz (pad za 4,4%), pri čemu izrazito pad cijena nafte i naftnih derivata. Slijedi pad cijena u skupini odjeća i obuća za 0,7% i pad cijena obrazovanja za 0,4%.

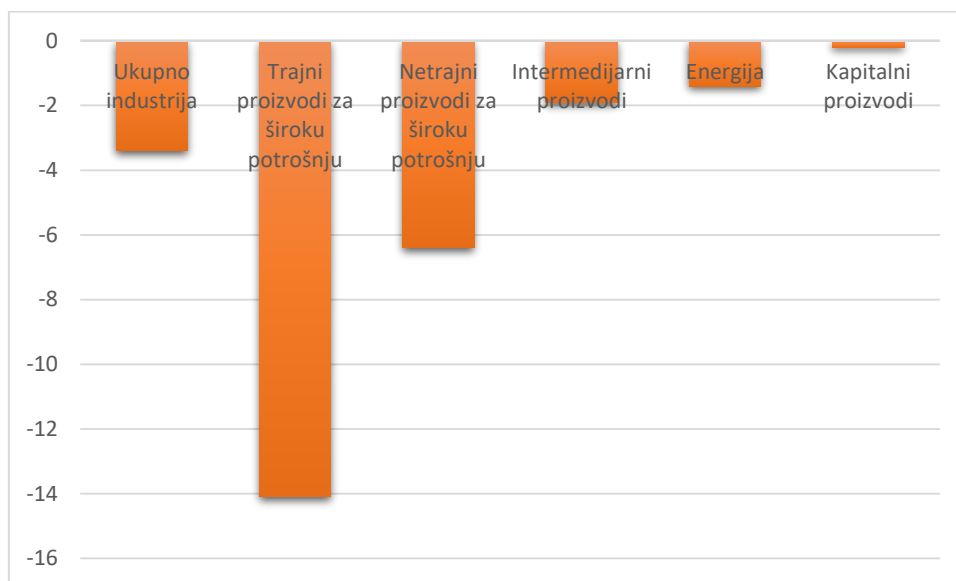
Ako razmotrimo razdoblje u kojem se sada nalazimo, situacija je drugačija. Ukupni indeks potrošačkih cijena porastao je za 12,3 % u odnosu na srpanj 2021. godine. Do srpnja 2022. godine, porast potrošačkih cijena vidljiv je u gotovo svim glavnim skupinama prema klasifikaciji ECOICOP-a. Najveći porast potrošačkih cijena na godišnjoj razini ostvaren je u skupini prijevoz (19,2%), izrazito nafta i naftni derivati, u skupini hrana i bezalkoholna pića (18,3%), u skupini restorani i hoteli (16,8%) te u skupini pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva (14,1%) (Državni zavod za statistiku, 2022).

2.3. Utjecaj pandemije COVID-19 na glavne gospodarske grane u Republici Hrvatskoj

2.3.1. Industrija

Pandemija COVID-19 dovela je do uvođenja raznih mjera za sprječavanje širenja bolesti, što je između ostalog, rezultiralo zatvaranjem državnih granica kao i potpunim ili djelomičnim zatvaranjem tvornica. Sve to izravno utječe na industrijsku proizvodnju u Republici Hrvatskoj.

Grafikon 10. Godišnje stope promjene industrijske proizvodnje za 2020./2019. godinu

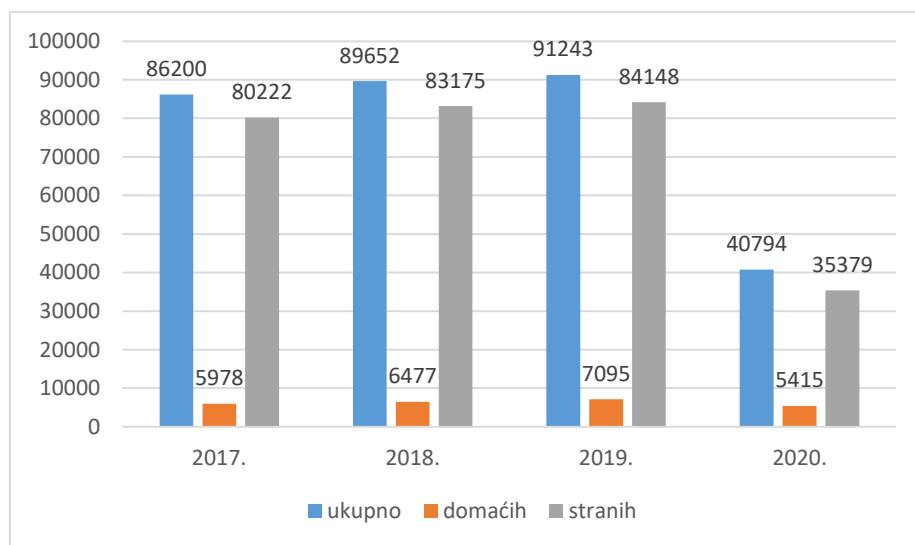
Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Kao što je prikazano na grafikonu, ukupna industrijska proizvodnja u 2020. godini pala je za 3,4% u odnosu na 2019. godinu. Prema Glavnim industrijskim grupacijama (GIG-a 2009.), najveće su stope pada zabilježene u trajnim proizvodima za široku potrošnju i to za 14,1%. Sljedeći najveći pad od 6,4% zabilježen je u netrajnim proizvodima za široku potrošnju, potom pad od 1,9% u intermedijarnim proizvodima, pad od 1,4% u energiji te pad od 0,2% u kapitalnim proizvodima. Gledajući prema NKD-u, industrijska proizvodnja u 2020. godini pala je u 22 odjeljka u odnosu na 2019. godinu. Pritom je najveći pad zabilježen kod proizvodnje odjeće (-22,9%) i proizvodnje motornih vozila, prikolica i poluprikolica (-20,5%), dok je najveći porast industrijske proizvodnje za 11% ostvaren u proizvodnji kemikalija i kemijskih proizvoda te u proizvodnji gotovih metalnih proizvoda (10%). Unatoč pandemiji, farmaceutska industrija u Republici Hrvatskoj bilježi tek blagi porast od 0,4% (Državni zavod za statistiku, 2022). Kretanje potražnje za industrijskim proizvodima također se može iščitati iz podataka o prometu/prodaji tvrtki u industriji. Prema tim podacima, prodaja prerađivačke industrije pala je 9,2% na domaćem tržištu i 9,8% na inozemnom tržištu. Najveći pad bilježi prodaja naftnih derivata, vozila, automobila, odjeće te kože i kožnih proizvoda. Istodobno, na trgovanje naftnim derivatima snažno je utjecao globalni pad cijena sirove nafte od oko 30% na godišnjoj razini (Hrvatska gospodarska komora, 2021).

2.3.2. Turizam

Pandemija COVID-19 najsnažnije je pogodila glavu gospodarsku granu Republike Hrvatske-turizam. Turizam Hrvatske prije pandemije obilježen je značajnim rastom te značajno potvrđuje ulogu glavne gospodarske grane koja doprinosi najviše prihoda Republici Hrvatskoj. Ograničenja putovanja, zatvaranje granica, karantenska ograničenja te provedba epidemioloških mjera u Republici Hrvatskoj za sprječavanje širenja zaraze izravno su utjecali na smanjenje dolazaka i noćenja stranih, ali i domaćih turista.

Grafikon 11. Turistička noćenja u komercijalnom smještaju

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Prema Državnom zavodu za statistiku (2021) ukupan broj dolazaka turista u 2020. godini iznosi 7 milijuna, dok broj noćenja turista iznosi 40,8 milijuna. To je 64,2 % manje dolazaka i 55,3 % manje noćenja turista u odnosu na 2019. godinu. Domaći turisti ostvarili su 1,5 milijuna dolazaka i 5,4 milijuna noćenja u 2020. godini, što je pad za 34,2% dolazaka turista i pad za 23,7% noćenja turista u usporedbi s 2019. godinom. Značajni pad dolazaka i noćenja turista, može se primijetiti i kod stranih turista koji čine glavninu hrvatskog turizma. Strani turisti ostvarili su 5,5 milijuna dolazaka i 35,4 milijuna noćenja u 2020. godini. Uspoređujući s 2019., to je pad dolazaka turista za 68% i pad noćenja turista za 58 %.

U odnosu na 2019. godinu, u 2020. godini zabilježen je pad broja noćenja turista u svim skupinama komercijalnog smještaja. Za 73% smanjenja su noćenja u skupini hoteli i sličan smještaj, zatim u skupini kampovi i prostori za kampiranje za 52,3% te u skupini odmarališta i slični objekti za kraći odmor za 46,6%. U skupini odmarališta i slični objekti, noćenje je

ostvarilo 24,6 milijuna turista, što je 60,4 % svih noćenja u 2020. godini (Državni zavod za statistiku, 2022).

U trećem kvartalu 2020. godine, odnosno tijekom ljetnih mjeseci kada Hrvatska ostvaruje svoje najviše prihode od turizma, došlo je do popuštanja ekonomskih mjera zbog poboljšanja epidemiološke situacije. U tom kvartalu, pad noćenja i dolazaka turista bio je nešto blaži, no ipak je ostvarena samo jedna polovica ukupnih noćenja iz istog razdoblja 2019. godine. Pritom se znatno više bilježi smanjenje stranih turista nego domaćih, čiji je pad u srpnju bio samo 9,6 %. Razlog tome je što u inozemstvu nije došlo do popuštanja mjera i otvaranja granica, pa su domaći turisti, koji bi inače ljetovali u inozemstvu, ljetovali u Hrvatskoj. Iako se pandemija COVID-19 čini prijetnjom za hrvatski turizam, ona je zapravo jedinstvena prilika da se ranjivost hrvatskog turizma svede na minimum i stvore potrebni uvjeti za održiv i odgovoran razvoj. Pritom je potrebna transformacija turizma kako bi Hrvatska mogla parirati na međunarodnom tržištu i ne bi ovisila o nekoj od nadolazećih kriza (Čorak & Gjurašić, 2021).

3. EKONOMSKE MJERE ZA UBLAŽAVANJE I UKLANJANJE GOPODARSKE KRIZE U REPUBLICI HRVATSKOJ UZROKOVANE ZDRASTVENIM ŠOKOM

3.1. Mjere Europske komisije za uklanjanje krize

Europska komisija se pobrinula da na svim poljima spriječi širenje virusa COVID-19, da podupire nacionalne zdravstvene sustave te ublaži društveno-gospodarske posljedice pandemije. Cilj koji je vezan za cjepiva protiv COVID-19 odnosi se na pomoć poduzećima u povećanju proizvodnih kapaciteta i ubrzanju proizvodnje. Osim toga, želi se pobrinuti da ima dovoljno cjepiva za države članice pomoću ugovora o predviđenoj kupoprodaji s proizvođačima cjepiva i iskorištavanjem fleksibilnosti pravila radi ubrzanja odobravanja cjepiva i njihove dostupnosti. Neke od mjera Europske komisije koje pomažu u uklanjanju korona krize navedene su u nastavku.

1. OSIGURAVANJE DOZA CJEPIVA I PODUPIRANJE CIJEPLJENJA U ZEMLJAMA EU-A

Europska Komisija pobrinula se da osigura zalihe cjepiva za građane EU-a te je od prosinca 2020. uvjetno odobrila šest cjepiva poduzećima BioNTech i Pfizer, Moderni, AstraZeneci, Johnson & Johnsonu, Novavaxu i Valnevi. Od tada kontinuirano dolazi do porasta broja doza cjepiva koja dolaze u države članice. Što se tiče EU, do sredine 2022. potpuno je cijepljeno 70,87% odraslog stanovništva. Kako su se pojavile nove varijante, Komisija je pokrenula mobiliziranje sredstava za hitna istraživanja. Europska komisija nastavila je sklapati ugovore za docjepljivanje nove inačice virusa i kupnju unaprijed modificiranog cjepiva (Europska komisija, 2021).

2. PREDVIĐANJE PRIJETNJI NOVIH VARIJANTI I FINANCIRANJE ISTRAŽIVANJA

Komisija je inicirala nabavu medicinske opreme u svrhu cijepljenja te je zahvaljujući njoj pokrenuto Europsko tijelo za pripravnost i odgovor na zdravstvene krize (HERA) kako bi se izbjeglo ili brzo odgovorilo na zdravstvenu krizu. HERA pruža državama članicama i institucijama EU-a, pa tako i Republici Hrvatskoj, pomoć za bolju pripremu za prekogranične prijetnje zdravlju. HERA prikuplja podatke i gradi potrebne kapacitete za odgovor na potencijalne zdravstvene krize. Ukoliko dođe do krize, ona osigurava razvijanje, proizvodnju i distribuciju lijekova i svih drugih medicinskih potrepština. HERA se smatra ključnim

stupom europske zdravstvene unije i uključuje novu misiju EU-a o zdravstvenoj spremnosti i otpornosti. Također, Komisija od siječnja 2020., provodi mobiliziranje u iznosu više od 660 milijuna eura. To se provodi u okviru programa Obzor 2020. kako bi se razvila cjepiva. Novi postupci liječenja, dijagnostički testovi i zdravstveni sustavi u svrhu sprječavanja COVID-19 (Europska komisija, 2021).

3. EUROPSKI PLAN OPORAVKA I OTPRONOSTI OD KORONA KRIZE

Oporavak Europe od gospodarskog financijskog i društvenog utjecaja koji je uzrokovala pandemija COVID-19 ključan je za ostvarivanje njezinih gospodarskih interesa. U tome će znatno pomoći Europski plan oporavka i otpornosti koji je dogovoren od strane Europske komisije, Europskog parlamenta i predstavnika svih država članica. Ukupno 2,018 bilijuna eura je dodijeljeno iz dugoročnog proračuna EU-a i instrumenta NextgenerationEU za pomoć u uklanjanju posljedica pandemije COVID-19. Pri tome će Europska komisija moći imati dug u vrijednosti 800 milijardi eura, a do sada je prikupila 45 milijardi eura u okviru tog instrumenta. Hrvatska će unutar Europskog plana oporavka dobiti 5,5 milijardi eura bespovratnih sredstava za oporavak i stabilizaciju od korona krize (Europska komisija, 2021).

4. SMANJENJE RIZIKA OD NEZAPOSLENOSTI TIJEKOM KORONA KRIZE (SURE)

Privremena pomoć Europske komisije za smanjenje rizika od nezaposlenosti u izvanrednim situacijama kakva je i pandemija COVID-19 provodi se putem instrumenta SURE. Instrument SURE usmjeren je na zaštitu radnih mjesta u vrijeme krize kada dolazi do smanjivanja radnih mjesta i skraćenog vremena rada. Potpora koju pruža ovaj instrument je u obliku zajmova s društvenim učinkom, tako da se svaki euro može uložiti za dobrobit građana. U okviru ovog instrumenta, financijska pomoć državama članicama u ukupnoj vrijednosti 100 milijardi eura kako bi se one mogle nositi s porastom javnih rashoda za očuvanje radnih mjesta tijekom korona krize. Procjenjuje se da je 2020. godine oko 31 milijun zaposlenih i 2,5 milijuna poduzeća primilo ovu potporu u okviru instrumenta SURE, a to je više od četvrtine ukupnog broja radnika u državama članicama (Europska komisija, 2021).

3.2. Mjere fiskalne politike

Kao posljedica pandemije COVID-19 pojavljuje se ozbiljna zdravstvena, ali i ekonomska kriza, a cilj fiskalne politike je spriječiti daljnje širenje i ublažiti posljedice koje su ostale na svjetskoj, ali i domaćoj razini. Vlada Republike Hrvatske će različitim fiskalnim mjerama pokušati ublažiti negativne posljedice COVID-19 i tako potaknuti gospodarski oporavak. Mjere fiskalne politike usmjerene su na poduzeća i stanovnike (Ćorić, 2020).

Odgovor fiskalne politike na izazovne situacije važan je dio javnih politika. Mjere koje su značajne iz mjera fiskalne politike odnose se na formalnu i materijalnu narav. Porezni postupak prema svojim segmentima prilagodljiv je takvim situacijama te je fleksibilan. S obzirom na formalnu narav, postoje mjere poput produljena rokova za podnošenje poreznih prijava, odgode plaćanja poreza i skraćivanja rokova za povrat poreza. Kao dio materijalnih mjera fiskalne politike pojavljuju se proširena porezna izuzeća i umanjenje osnovice pojedinih poreznih oblika. Sam *lockdown* je imao utjecaja na fiskalni sustav i sve mjere vezane uz to, pa je kriza je dovela do smanjenja fiskalnih prihoda, ali je i izazovno očuvala poduzetništvo u takvim uvjetima. Zbog pandemije, Vlada RH pokrenula je nekoliko mjera kako bi se ostvarili ekonomski ciljevi koji se odnose na očuvanje ili sprječavanje udara na likvidnost gospodarstva i poduzetnika te kućanstava uz očuvanje radnih mjesta. Mjere Vlade vezane su uz smanjenje državnih prihoda ili rast rashoda te dolazi do povećanja zaduživanja. Odgovor fiskalne politike obuhvaća fiskalnu ekspanziju i povećani deficit što može doprinijeti očuvanju radnih mjesta i zaposlenosti (Žunić Kovačević, 2021).

Posljedice fiskalnog sustava prepoznaju se u smanjenju svih javnih prihoda što je dovelo do rasta javnih rashoda. Kako bi posljedice COVID-19 dovele do što manje ekonomske štete, u ožujku 2020. godine donesene su mjere. Prva mjera je tromjesečna odgoda plaćanja poreza na dohodak i poreza na dobit i plaće, koja se može produljiti za još tri mjeseca, uz naknadnu otplatu u ratama na 24 mjeseca. Set mjera vezanih uz financijsku likvidnost je i instrument tromjesečnog moratorija na obveze prema HBOR-u i poslovnim bankama, odobravanje kredita za likvidnost za isplatu plaća i druge obveze. Plan mjera sadrži beskamratne zajmove općina, gradova i županija, Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje do visine poreza na dohodak, prireza i doprinosa čije je plaćanje odgođeno i/ili je odobrena obročna otplata. Izmijenjen je i sustav parafiskaliteta te pojednostavljen postupak naplate javnih davanja s pojačanim i pojednostavljenim postupcima odgode naplate javnih davanja. Posljedice krize fiskalnog sustava očituju se promjenama na

institucionalnoj razini, promjenama procesnih osnova odredaba Općeg poreznog zakona, a posebno promjenama pojedinih elemenata nekih poreznih oblika. Izmjene se tiču sustava poreza na dobit, sustava poreza na dohodak, sustava poreza na dodanu vrijednost te izmjene u oporezivanju prometa i nekretnina.

Postoje mjere koje se tiču sustava poreza na dobit - snižavanje stope poreza na dobit s 12% na 10% za mala poduzeća s godišnjim prihodom do milijun eura. Produljuje se rok za plaćanje predujma za poduzetnike. U sustavu je poreza na dohodak predviđeno snižavanje poreznih stopa s promjenom poreznih razreda i to gornje porezne stope sa 36% na 30% te niže porezne stope s 24% na 20%. Zadržalo se progresivno oporezivanje kako bi se izgradio pravedan porezni sustav. U sustavu oporezivanja potrošnje najmanje je mjera po čemu se može zaključiti da rješenja vjerojatno neće biti dugoročna i nakon krize. Postoji mogućnost za pozitivnim dugoročnim posljedicama kratkoročnih mjera i politika koje su dio fiskalnog sustava kako bi prestala pandemijska kriza. Do kratkoročnih mjera unutar poreznog sustava koje su procesne naravi došlo je kako bi se olakšao trenutni porezni položaj gospodarstvenika. Dugoročne posljedice mjera porezne politike protiv COVID-19 i pozitivni dugoročni učinci mogu postojati kad bi se zadržala rješenja u smislu smanjenog oporezivanja rada ili dohotka od rada (Žunić Kovačević, 2021).

Po kriznim situacijama može se uvidjeti da se treba redefinirati pristup oporezivanju imovine i nekretnina, iako po financijsko-pravnoj teoriji postoji pravilo da u kriznim situacijama nema povećanja poreznog opterećenja. Zbog pandemije je potrebno porezno rasterećenje dohodaka, odnosno dugoročno održivo rješenje u preraspodjeli dosadašnjeg poreznog tereta na imovinu i nekretnine poreznih obveznika što je učinkovit način za povećati porezne prihode. Diferencijacija poreznog opterećenja prema poreznoj snazi i veličini dohotka kroz oporezivanje dohotka ima koristi za smanjenje nesocijalnosti poreza na dodanu vrijednost pa zadržavanje progresije u tom dijelu poreznog sustava ima dugoročne pozitivne učinke. Mjere u fiskalnom sustavu koje se odnose na različite oblike pomoći kratkoročno imaju negativni učinak u smislu troškova, odnosno povećanja državne potrošnje. Zbog toga, takve mjere nisu dugoročno održive (Žunić Kovačević, 2021).

Kako bi se privatni i javni sektor oporavili velika je uloga u fiskalnim poticajima. Sva pomoć i poticaji tijekom faze oporavka trebaju biti detaljni i ciljani te povezani s dugoročnim ciljevima fiskalne i drugih javnih politika. Dosadašnji fiskalni paketi ublažavali su utjecaj naglog pada gospodarske aktivnosti na poduzeća, kućanstva i na održavanje proizvodnog kapaciteta zemlje.

Dodjeljivanje prilagođene pomoći malim i srednjim poduzećima na temelju njihovih potreba predstavlja značajne administrativne izazove za državne porezne vlasti. Mjere fiskalne politike podržane monetarnom i financijskom politikom imaju primarni cilj održati poslovni novčani tijek. Te mjere podrazumijevaju produljenje poreznih rokova, odgodu plaćanja poreza, ubrzanje povrata poreza, izdašnije naknade za nadoknadu gubitaka i neka porezna izuzeća, uključujući poreze na doprinose za socijalno osiguranje, poreze na plaće ili poreze na imovinu. Zemlje su pomogle poduzećima zadržati zaposlenike kratkoročnim programima rada ili subvencijama plaća. U mnogim zemljama potpora dohotku kućanstva pruža se putem ciljanih naknada, a ne poreznih olakšica. Mjere fiskalne politike države pružaju pomoć za opstanak poduzeća te pružaju podršku kućanstvima te očuvanju zaposlenosti. Mjere ekonomske politike ublažavaju posljedice usporene ekonomske aktivnosti uvedenih za kontrolu širenja zaraze. Iako mogu za neko vrijeme učiniti olakšanje, ne mogu promijeniti svoja očekivanja sve dok tržišta ne smanje restrikcije gospodarske aktivnosti unutar i između zemalja. Porezna i fiskalna politika, odgovarajući na krizu COVID-19, naglašava važnost jačanja povjerenja i stabilnosti cijelog fiskalnog sustava za sve izazove u budućnosti (Žunić Kovačević, 2021).

3.3. Mjere monetarne politike Hrvatske narodne banke

Monetarna politika je odgovorna za stabilan financijski sustav neke zemlje koji osigurava dovoljan protok sredstava za neometano obavljanje platnog prometa, vodeći računa o stabilnosti cijena, inflaciji i ravnoteži u međunarodnim plaćanjima (Babić, 2007).

HNB ima primarni cilj da se održi stabilnost cijena, no također pruža podršku i općoj gospodarskoj politici EU. Cilj je postići uravnotežen i održiv gospodarski rast te visoku razinu zaposlenosti. HNB je odgovoran za održavanje stabilnosti nacionalnog financijskog sustava (HNB, 2015). U nastavku su navedene neke od mjera monetarne politike od strane HNB-a koje pomažu u uklanjanju korona krize.

1. STRUKTURNE OPERACIJE HRVATSKE NARODNE BANKE

HNB ima u provedbi strukturne operacije kako bi se osigurala dugoročna kunska likvidnost gdje postoji mogućnost za kreditne institucije koje mogu zadovoljiti potražnju svih sektora za kuskim kreditima duže ročnosti. U svrhu lakšeg nošenja s krizom, HNB najavljuje održavanje strukturne operacije na rok od pet godina, uz kamatnu stopu od 0,25% (Hrvatska narodna banka, 2020).

2. KUPNJA VRIJEDNOSNIH PAPIRA REPUBLIKE HRVATSKE OD STRANE HNB-a

Kao odgovor na krizu COVID-19, Hrvatska narodna banka je otkupila vrijednosne papire Republike Hrvatske u vrijednosti 1,316 milijardi kuna. Nedugo zatim, Hrvatska narodna banka ponovno je otkupila vrijedne papire RH u vrijednosti 2,753 milijardi kuna i 9,529 milijardi kuna. (Hrvatska narodna banka, 2020)

3. USPOSTAVLJANJE VALUTNOG SWAPA

Hrvatska narodna banka je je u dogovoru s Europskom središnjom bankom (ESB) uspostavila linije za valutni ugovor o razmjeni, tzv. valutni *swap* koji će biti raspoloživ ukoliko će biti potrebno. Valutnim *swapom* će se moći razmjenjivati kune za eure u vrijednosti od 2 milijarde eura, pomoću kojih se osigurava hrvatskim financijskim institucijama dodatnu likvidnost u eurima bez uporaba vlastitih međunarodnih pričuva (Hrvatska narodna banka, 2020).

4. DEVIZNE INTERVENCIJE

Posljedice krize u gospodarstvu teško je detaljno utvrditi kao i vrste i sam intenzitet mjera vlade pogođenih zemalja za suzbijanje i ublažavanje krize. Zbog te neizvjesnosti međunarodna financijska tržišta su bila u velikim dilemama, a u Hrvatskoj je došlo do pojačane potražnje za devizama. Kao posljedica toga, došlo je do deprecijacije tečaja EUR/HRK. S obzirom na to, HNB je čak 3 puta prodavao devize kako bi očuvao stabilnost tečaja što je preduvjet očuvanja stabilnosti cijena i financijske stabilnosti. Ukupna prodaja deviza u spomenute tri intervencije iznosila je 1.214,35 milijuna eura (Hrvatska narodna banka, 2020).

5. SMANJENJE STOPE OBVEZNE PRIČUVE

Hrvatska narodna banka smanjila je stopu obvezne pričuve s 12% na 9%. Osnovna svrha takvog smanjenja je kako bi se oslobodila dodatna likvidnost koja omogućuje bankovnom sustavu i gospodarstvu da se na lakši način prebrodi krizna situacija. Smanjena stopa obvezne pričuve ima rezultat smanjiti iznos ukupne obvezne pričuve za 10,45 milijardi kuna, a HNB izdvojeni dio kunske obvezne pričuve u iznosu od 6,33 milijardi kuna će vratiti bankama (Hrvatska narodna banka, 2020).

6. KUPNJA I PRODAJA VRIJEDNOSNIH PAPIRA REPUBLIKE HRVATSKE OD DRUGIH STRANA

Hrvatska narodna banka proširila je krug onih koji mogu provoditi monetarnu politiku i omogućila kupnju i prodaju vrijednosnih papira RH mirovinskim i investicijskim fondovima te osiguravajućim društvima. Ona mogu sudjelovati u trgovanju vrijednosnim papirima RH, ukoliko postoji financijska stabilnost i ako su tehnički uvjeti zadovoljeni. Glavni cilj ovakvog trgovanja vrijednosnim papirima tijekom pandemije COVID-19 je održavanje stabilnosti tržišta državnih vrijednosnih papira (Hrvatska narodna banka, 2020).

7. AUKCIJA IZRAVNE KUPNJE OBVEZNICA RH U KUNAMA

HNB od 18. ožujka 2020. provodi održavanje aukcija za izravnu kupnju hrvatskih vrijednosnih papira u kunama (Hrvatska narodna banka, 2020).

3.4. Mjere Hrvatske banke za obnovu i razvoj za pomoć gospodarstvu

Kako bi se smanjio negativan utjecaj pandemije COVID-19, Hrvatska banka za obnovu i razvoj sastavila je nove mjere kako bi se održala gospodarska aktivnost, likvidnost gospodarskih subjekata i zaposlenost u Republici Hrvatskoj. Uvedene mjere moratorija omogućuju poduzeticama novi raspored postojećih kreditnih obveza prema HBOR-u. Postoji mogućnost za suradnju s poslovnim bankama ili izravno odobravanje novih povoljnih kredita za likvidnost (HBOR, 2020).

Spomenute mjere su povezane s odgodom ili reprogramom plaćanja postojećih obveza te postojanjem povoljnih novih kredita za likvidnost i mogućnost korištenja osiguranja portfelja kredita za likvidnost koji su odobreni izvoznicima. Pri tome, HBOR preuzima 50% rizika pri povratu kredita. Poduzetnici i dalje imaju druge programe HBOR-a za kreditiranje investicija i obrtnih sredstava (HBOR, 2020). Neke od takvih mjera HBOR-a navedene su u nastavku.

1. MORATORIJ NA POSTOJEĆE OBVEZE

Kao pomoć gospodarstvu tijekom pandemije COVID-19, HBOR svojim korisnicima kojima je kredit odobren izravno od HBOR-a omogućuje korištenje novog ili dodatnog moratorija u trajanju od 7 do 16, i to na sljedeći način:

- moratorij je omogućen svim korisnicima HBOR-a do 7 mjeseci, odnosno do 30.9.2020. godine
- moratorij je omogućen korisnicima koji imaju pozitivan COVID *score* po metodologiji FINA-e do 10 mjeseci, odnosno do 31.12.2020. godine

- moratorij je omogućen korisnicima iz turističkih djelatnosti do 16 mjeseci, odnosno do 30.6.2021. godine (HBOR, 2020).

Što se tiče korisnika kojima je kredit odobren putem poslovne banke, oni svoj moratorij moraju dogovoriti s poslovnom bankom koja im je izdala kredit. Isto se odnosi i na sredstva odobrena putem *leasing* društava. U razdoblju trajanja moratorija ne otplaćuje se glavnica kredita i ne naplaćuju se kamate i naknade što uvelike pomaže korisnicima tijekom pandemijskog razdoblja (HBOR, 2020).

2.REPROGRAM KREDITNIH OBVEZA

Tijekom pandemije COVID-19, poduzetnicima se pruža mogućnost reprograma postojećih kreditnih obveza prema HBOR-u. Reprogram omogućuje dulji rok korištenja, počeka i otplate kredita. Takav reprogram postojećih kredita mogu koristiti svi korisnici kredita HBOR-a koji zbog pandemije COVID-19 nisu u mogućnosti obavljati planirane aktivnosti. Što se tiče naknada za reprogram, poduzetnici su oslobođeni redovnih naknada do 6 mjesec (od 30. lipnja 2020.). Također, poduzetnicima iz turističkih djelatnosti omogućeno je koristiti reprogram bez plaćanja naknada na razdoblje od 16 mjeseci od 1.ožujka 2020. godine (HBOR, 2020).

3. OBRTNA SREDSTVA MJERA COVID-19

Odobranje kredita unutar ove mjere vrši se preko poslovnih banaka po modelu podjele rizika. U prve tri godine otplate kredita, kamatna stopa iznosi 0 % za HBOR-ov udio u kreditu (kamatna stope podliježe propisima o državnim potporama). Korisnici takvih kredita su poslovni subjekti privatnog i javnog sektora koji su izrazito negativno pogođeni pandemijom COVID-19 i posljedicama koje je ona prouzročila.Za HBOR-ov udio u kreditu nema naknade za obradu zahtjeva niti naknada za rezervaciju sredstava. Minimalni iznos kredita je 1 milijun kuna, a rok otplate kredita je do 5 godina, uz poček do godine dana. Iznimno, za kredite u iznosu većem od 37 milijuna kuna dostupno je i izravno kreditiranje od strane HBOR-a (HBOR, 2020).

4.NOVI NAČINI OSIGURANJA KREDITA I JAMSTAVA

U suradnji s poslovnim bankama, HBOR uvodi nove načine osiguranja kredita i jamstva kako bi se olakšalo odobranje povoljnih kredita za likvidnost i što brži oporavak poduzetnika koji su negativno pogođeni pandemijom COVID-19. To uključuje osiguranje portfelja kredita za

likvidnost, subvenciju troškova premije i jamstva za poduzetnike iz turističkog sektora i prometnog sektora. Osiguranje portfelja kredita omogućuje HBOR-u pokrivanje do 90% odobrene glavnice kredita koju banke drže u svom portfelju, čime se brže i lakše odobravaju nova sredstva za podršku likvidnosti izvoznika. Mjeru subvencije troškova premije mogu koristiti izvoznici koji nisu smanjili broj zaposlenih više od 20%, odnosno više od 50 % te nemaju neispunjenih obveza temeljenih na javnom dobru (HBOR, 2020).

4. MAKROEKONOMSKE PROJEKCIJE ZA RJEŠENJE COVID-19 KRIZE U BUDUĆNOSTI

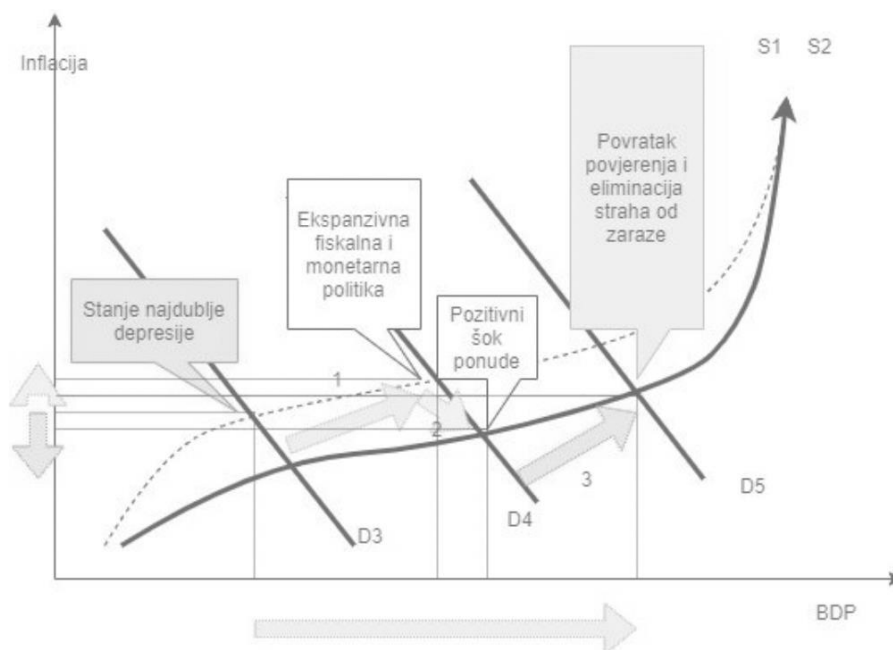
Trenutno i kratkoročno predviđanje ekonomskih uvjeta i makroekonomskih pokazatelja tijekom krize COVID-19 je važan i ključni interes za donošenje budućih ekonomskih i političkih odluka. Ipak, dobivanje pouzdane trenutne prognoze i prognoze tijekom kriznog razdoblja je vrlo teško, a osebujne značajke krize COVID-19 to još više otežavaju. Ključno je praćenje pokazatelja na gotovo dnevnoj razini ne bi li se pravovremeno reagiralo i donosile najbolje moguće odluke u cilju smanjenja posljedica novonastale krize (Foroni, Marcellino & Stevanović, 2020).

Mnogi gospodarski sektori osjetljiviji su na inozemne šokove, a manje na domaće šokove. Ponajprije su im podložni sektor trgovine i usluga, te ga slijede sektor građevine i prerađivačke industrije. Sektori koji su tzv. neto prijenosnici šokova su trgovina i sektor usluga, slijede ih financije i osiguranja te na koncu tržište nekretnina. Valja napomenuti da je prelijevanje šokova snažnije u recesiji (Arčabić, 2020). Kako bi se moglo aktivno raditi na koracima ublažavanja i izlaska iz korona ekonomske krize potrebno je razumjeti karakter same krize, mehanizme koji utječu na gospodarstvo i njihove glavne posljedice (nekoliko šokova spomenutih u tekstu iznad) te dobro definirati s koje je ekonomske pozicije (sekularna stagnacija) Hrvatska ovu krizu dočekala (Čavrak, 2020).

Kada govorimo o ublažavanju i uklanjanja gospodarske krize možemo se osvrnuti na sliku 1. u nastavku, odnosno AS-AD makroekonomski model (Čavrak, 2020). U teoriji se u ovom slučaju polazi od najniže točke recesije, ali s mišlju da se ta točka ne želi dostići. To zapravo znači da se sve mjere poduzimaju prije nastupanja duboke recesije. Bitno je da se one poduzimaju istovremeno, a ne sekvencijalno (redosljed mjera na slici je prikazan po brojevima 1-3 radi didaktičkih razloga, ali se pretpostavlja da se mjere u cijelom svom opsegu poduzimaju istovremeno u mjeri u kojoj je to što više moguće). Razlog tome je smanjivanje djelovanja negativnih očekivanja i neizvjesnosti jer oni u stvarnim situacijama mogu u neželjenom smjeru odvesti čak i najbolje osmišljene mjere i strategije. Dakle, polazimo od točke najdublje recesije i ravnoteže sa niskom deflacijom i značajnim padom BDP-a. Prvi set mjera uključuje korištenje ekspanzivne fiskalne i monetarne politike za podršku i obnovu tržišne potražnje. To se na slici može vidjeti u smislu pomaka krivulje AD iz D3 u D4 (prva strelica). U tom om slučaju ponuda ide sporijim tempom i može stagnirati dokle god potražnja opada. Stoga je bitno na vrijeme potaknuti tržišnu potražnju koja će onda poticati ponudu. Nadalje je prikazana mala opasnost

pojave blage inflacije koja za sada ne predstavlja problem jer će u sljedećoj fazi obnova i povećanje ponude ponovno izvršiti deflacijski pritisak, a ukupni rezultat će biti blaga deflacija. Sve skupa, situacija zavisi o brzini obnavljanja ponude i fiskalnoj i monetarnoj ekspanziji u prethodnom koraku, a koji se može kontrolirati mjerama monetarne politike. To se naziva fino prilagođavanje. Sljedeći, drugi korak ili tzv. pozitivni šok ponude označava pomak AS krivulje iz AS1 na AS2 (druga strelica) i predstavlja najsloženiji korak i najduljeg je trajanja; od početka krize do nekoliko mjeseci (ili tromjesečja) nakon završetka zdravstvene krize. Treći korak odnosno pomak AD krivulje s D4 na D5 (treća strelica) prikazuje potencijalni učinak povoljnih očekivanja, prestanak panike, straha i neizvjesnosti i konačno postizanje povjerenja i vjerodostojnosti u nositelje ekonomske politike (npr. Vlada, Sabor, HNB) (Čavrak, 2020).

Slika 3. Makroekonomski model uklanjanja krize COVID-19

Izvor: Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njenom rješavanju (Čavrak, 2020)

Kada govorimo o mjerama ublažavanja krize u budućnosti, treba uzeti u obzir da se poduzimaju mjere koje su jednostavne, s brzim učincima, bez nepotrebne administracije i bez birokratskih prepreka (na primjeru RH je drugi paket mjera bio bolji od prvog). Najbitnije je da se kućanstvima i poduzećima osigura monetarna likvidnost ne bi li se održali novčani tokovi. Fokusna pitanja za ove dvije kategorije su: njihovi dugovi, plaćanja i plaće. U prvim mjesecima (zdravstvene) krize valja osigurati plaće na teret fiskusa u najvećem mogućem iznosu (u privatnom i javnom sektoru). Ovom odlukom potiče se održavanje financijskih tokova u svim

sustavima gospodarstva, uključujući građane, poduzeća, samu državu, banke, uvoz-izvoz mehanizam. Svakako treba izbjegavati površna i polovična rješenja jer ona umanjuju ili dovode do prekida financijskih tokova te posljedično uzrokuju dugotrajnu i duboku krizu te predstavlja izazov u smislu novih ekonomskih šteta te ekonomsku bol građana. Nikako ne bi smjelo COVID krizu koristiti kao argument za provođenje nekih drugih gospodarskih reformi jer ne dovode do konstruktivnog rješenja, dapače oni samo produbljuju krizu. Važno je održavati ponudu i potražnju u balansu i valja umanjiti sve faktore koji mogu narušiti političku i socijalnu koheziju društva u RH. Ako se radi na strukturnim reformama one se moraju raditi isključivo u dogovoru država-sindikati-poslodavci. Ovo je posebno važno tijekom korona krize. Jednostrana ograničenja javnih financija (npr. smanjenje plaća i mirovina) dovode do gospodarske recesije, potkopavajući društvenu koheziju i kršeći načelo solidarnosti (Čavrak, 2020).

Dakle, u krizi kakvu nam je donijela pandemija COVID-19 valja održavati sve financijske tokove, maksimalno održavati mehanizam ponude i potražnje i socijalne kohezije ne bi li se dobilo vrijeme za postavljanje svih drugih mjera u smislu obnove i restrukturiranja proizvodnje i izvoza robe. U ovom slučaju fiskalni deficit i javno zaduživanje države nije u primarnom fokusu. Javna potrošnja je makroekonomski pokazatelj koji mora (a i može) u kratkom vremenu održati razinu aktivnosti i posljedično potaknuti gospodarske aktivnosti kratkoročno i dugoročno. Pod time se smatra ukupna javna potrošnja, prvenstveno socijalni transferi, plaće i nabava od strane države. Zbog prekida uvoznih lanaca, treba se fokusirati na dobra i usluge domaćih poslovnih subjekata. Javne investicije također treba održavati i valja nastaviti sve započete investicije i čim prije početi novi ciklus javnih investicija, prvenstveno u području zdravstva, digitalne transformacije javne uprave te razvoj novih tehnologija i projekte koji imaju učinak smanjenja troškova poduzeća te povećavaju konkurentnost (Čavrak, 2020).

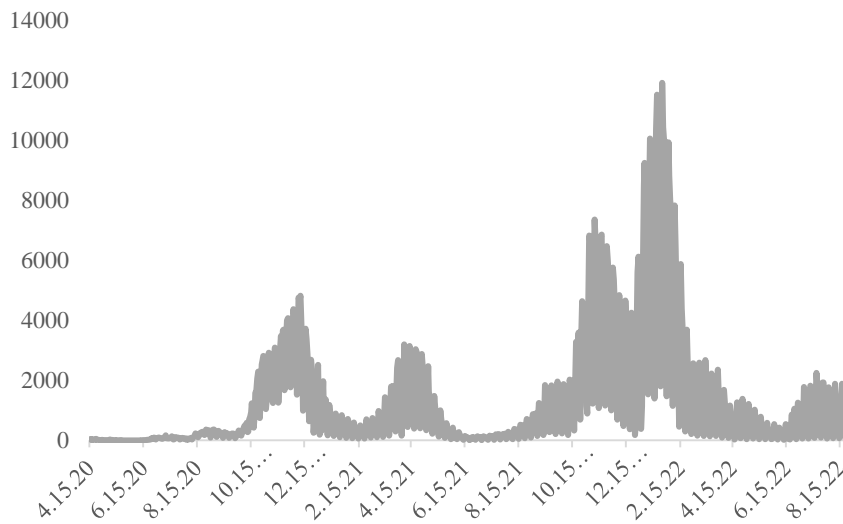
4.1. Novi val virusa COVID-19 i utjecaj na kretanje gospodarstva

Napredak u borbi protiv pandemije još uvijek traje. U posljednjih nekoliko mjeseci se uočava znatni oporavak u smislu broja zaraženih i procijepljenih stanovnika u RH, a to je pridonijelo i postepenom oporavku gospodarstva (Europska središnja banka, 2021).

Prema podacima prikazanim na grafikonu 12. niže, čini se da je najveći val virusa COVID-19 dosegao svoj vrhunac sredinom siječnja i završio je sredinom travnja 2022.godine. Pojačana

aktivnost se ponovno zapazila tokom ljetnih mjeseci 2022. godine, no nedovoljno značajno da bi se nove mjere uvodile i tako direktno škodile gospodarstvu (HZJZ, 2022).

Grafikon 12. Broj novozaraženih osoba od 15.4.2020.-15.8.2022 prikazan u obliku valova

Izvor: izrada autorice prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo

Prema podacima IHME-a (Institute for Health Metrics and Evaluation) do 15.08.2022. najveći smo val prošli u siječnju pa do kraja proljeća, kako pokazuju i podaci HZJZ-a. Po njihovim statistikama ne očekuje se strmi porast u obliku novoga vala COVID-19 zaraza u sljedećih nekoliko mjeseci (IHME, 2022). U tom kontekstu gospodarstvo se može stabilno oporavljati.

Dvije krize koje su pogodile Hrvatsku prije pandemije COVID-19 (1998.-1999. i 2009.-2012.) ukazuju na to da su hrvatske recesije duboke i dugotrajne. Ova kriza ponovno je istaknula nedostatke hrvatskog gospodarskog razvoja u proteklih 30 godina, čiji će konačni učinak ovisiti o trajanju pandemije. Međutim, ova kriza nudi i priliku za propitkivanje trenutnog ekonomskog stanja i politike, kako bi se u budućnosti utjecalo na rast domaće dodatne vrijednosti (Jurčić, Barišić & Franc, 2021). Ono što je naučeno iz prva dva vala pandemije jest da su svi sektori NKD-a vrlo osjetljivi i na njih treba obratiti pažnju u budućnosti. Oni su prvenstveno trgovina, građevinarstvo, prijevoz i skladištenje, uslužne djelatnosti odnosno turizam te ga slijede industrija gdje prerađivačka industrija prednjači. Svi navedeni sektori padaju snažnije od BDP-a i to je još jedan dokaz koliko su osjetljivi. Poljoprivreda također pada, ali ne toliko brzo. Nakon tri godine od nastanka krize poljoprivreda pada istom brzinom kao i industrija (Arčabić, 2020a). Ukoliko se novi val virusa pojavi u budućnosti i na snagu stupi novi paket mjera i strategija za suzbijanje, valja u obzir uzeti podatke o šokovima i prelijevanju šokova iz jednog

sektora u drugi, a u smislu kretanja gospodarstva. Njih možemo vidjeti u sljedećoj tablici, a bitno ih je razumjeti jer se na taj način može pametno upravljati gospodarskom politikom.

Tablica 4. Prelijevanje šokova među sektorima u %

	Polj.	Ind.	Pre.	Gra.	Trg.	Inf.	Fin.	Nek.	Usl.	Jav.	Ostalo	PRIMLJENI
Poljoprivreda	37.05	9.33	8.38	3.64	8.29	11.95	2.75	6.23	6.49	1.01	4.87	62.9
Industrija	6.76	632.21	26.87	1.26	7.21	7.76	2.99	4.59	3.26	2.36	4.73	67.8
Prerađivačka	5.41	28.14	31.46	1.01	7.29	7.16	3.29	5.34	3.96	1.9	5.04	68.5
Građevinarstvo	4.12	5.92	4.27	27.32	21.24	5.23	4.37	7.34	7.19	4.29	8.68	72.7
Trgovina	1.48	7.86	5.25	4.7	45.24	7.18	7.56	7.53	4.37	2.14	6.69	54.8
Informacije	4.34	3.16	3.17	3.55	8.45	28.59	10.13	13.47	12.4	2	10.73	71.4
Financije	2.72	3.63	3.52	3.46	2.69	4.73	50.55	11.34	2.24	5.82	9.29	49.4
Nekretnine	3.57	3.32	3.6	2.26	6.79	15.25	5.33	35.01	8.32	5.4	11.15	65
Usluge	4.53	3.03	2.83	4.65	5.38	10.93	5.81	10.08	36.59	3.5	11.94	63.4
Javni sektor	0.6	1.33	1.18	3.23	1.38	4.52	4.68	2.32	4.03	71.61	5.11	28.4
Ostalo	5.39	4.59	5.07	3.22	11.05	3.54	15.5	5.82	13.48	3.48	28.8	71.1
PRENESENI	38.9	70.3	64.1	31	79.8	78.3	62.4	74.8	65.7	31.9	78.2	61.4
NETO	-24.0	2.5	-4.4	-41.7	25.0	6.9	13.0	9.8	2.3	3.5	7	

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Koronakriza i što Hrvatska može naučiti iz dosadašnjih recesija, Arčabić (2020a)

U tablici 4. prikazuje se preljevanje šokova među gospodarskim sektorima. U retcima se vidi koliko pojedini sektor primi šokova od ostalih. Na primjeru poljoprivrede se uočava da 37,05% šokova dolazi interno, 9,33% dolazi iz sektora industije, 8,38% iz prerađivačke industrije i tako dalje. Posljednji stupac pokazuje ukupno primljene šokove za pojedini sektor, gdje uočavamo da je 62,9% šokova u sektoru poljoprivrede preliveno iz ostalih sektora. U zadnjem retku možemo vidjeti koji su to neto prijenosnici i neto primatelji. U donjem desnom kutu tablice može se vidjeti indeks prelijevanja, koji je računat je kao prosjek prenesenih ili primljenih šokova među svim sektorima (Arčabić, 2020a).

Ako gledamo sveukupno međusektorsko prelijevanje, ono je visoko i iznosi 61,4%. Iz toga se može zaključiti da je 61,4% varijacije unutar pojedinog sektora prouzrokovano promjenama u preostalim sektorima. S druge strane, preostalih 38,6% označava rezultat promjena unutar

pojedinih sektora. Postotak je očigledno jako visok i to nam govori kako su sektori međusobno povezani. Crvenom bojom označeni su najveći neto prijenosnici i primatelji šokova. Najveći prijenosnici neto šokova su prvenstveno trgovina, prijevoz i usluge, zatim financije i osiguranje i na kraju tržište nekretninama. Trgovina i usluge kao sektor prenosi 25% šokova na sve ostale sektore, no on nije ravnomjerno raspoređen. S druge se strane, najviše šokova odašilje sektoru građevine, i to 21,24%. Može se zaključiti da je građevinski sektor indirektno pod utjecajem inozemnih šokova, a posreduju mu sektor trgovine i usluga. Turistička potražnja (kada je povećana) stvara potrebu za gradnjom smještajnih kapaciteta i s time na umu, građevinarski sektor je indirektno ovisan o inozemnoj potražnji za turističkim uslugama. Taj se pad najčešće vidi tek u narednoj godini, odnosno pada sa zakašnjenjem od 4 kvartala. Situacija će se mijenjati ne samo zbog ukidanja mjera i porasta potražnje u turizmu, već i zbog potresnog obnavljanja i povlačenja sredstava iz EU fondova. Ako promatramo tržište nekretninama, ono najviše prenosi šokove sektoru informacija i komunikacija, a potom financijama i osiguranju. Na koncu utječe i na ostale sektore (stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti). Sektor financija najviše šokova prenosi sektoru informacija i komunikacija i ostalim uslužnim djelatnostima. Ti su prijenosi u prosjeku 15% i to označava manju razinu negoli je to situacija sa sektorima trgovine, turizma i građevinarstva (Arčabić, 2020a).

Krajnji zaključak je da je kriza očekivano rezultirala ostrim padom gospodarstvene aktivnosti. Ova kriza je kombinacija nekoliko šokova koji utječu jedni na druge, dinamični su i stoga je izazovna za boriti se protiv nje. Ono što Hrvatska može napraviti ako govorimo o sljedećem valu, jest da fiskalna politika treba imati planove za srednjoročni vremenski period u cilju stabilizacije gospodarstva. Na taj način gospodarstvo može računati na potporu tijekom cijelog trajanja krize s ciljem smanjivanja opasnosti od skupljeg zaduživanja (Arčabić, 2020b). Mnogi poduzetnici, ne samo u Hrvatskoj, nego i u svijetu ne mogu preživjeti bez državne potpore. Sve vlade, kao i EU, moraju djelovati brže kako bi osigurale financijsku potporu gospodarstvu za borbu protiv pandemije COVID-19 i preživljavanje novog vala (Roška, Buneta & Papić, 2021). Vlada i ostale nadležne institucije trebale bi bolje reagirati i intervenirati u području financijskog upravljanja, gospodarstva i turizma jer se kroz ovu krizu pokazalo da su upravo ovi sektori nestabilni i nemaju planove za krizne situacije (Mikac, 2020).

4.2. Projekcije za Republiku Hrvatsku

Projekcije za Republiku Hrvatsku su danas relativno povoljne. Kako bismo definirali uspješnost nekog gospodarstva moramo pratiti njezine makroekonomske pokazatelje. Stabilnost makroekonomskih pokazatelja uvelike doprinosi rastu i razvoju gospodarstva neke zemlje. Ukratko, kretanje makroekonomskih varijabli utječe na donošenje odluka o budućim investicijama unutar gospodarstva i tako, što je ono stabilnije, ulaganje je sigurnije (Jurišić, 2019). U nastavku rada prikazuju se tablice i grafovi s makroekonomskim pokazateljima za Republiku Hrvatsku i njihovim projekcijama za sljedeće dvije godine. U obzir su uzeti sljedeći pokazatelji: BDP, kretanje cijena, kretanje na tržištu rada, turizam i vanjski javni dug. Prikazani makroekonomski okviri u tablicama i grafovima niže su pripremljeni na temelju projekcija MMF-a i EIU u dokumentima koje je objavilo Ministarstvo Financija RH.

Tokom 2020. godine zbog pandemije COVID-19 je ukupni BDP Republike Hrvatske pao za oko 8%. Danas se ipak očekuje da će se gospodarske aktivnosti postupno oporaviti. Projekcija iz 2020. godine za 2021. godinu je rast BDP-a od 5%, kojeg će predviđeno pratiti ukupni rast od 3,4% u 2022. godini i 3,1% u 2023. godini. 2021. godine, godinu nakon početka pandemije, očekivao se oporavak od 0,7% u sektoru zaposlenosti i 1,4% tokom 2022. i 2023. godine (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2021). U izvještaju Ministarstva financija iz prosinca 2021. godine, predviđeno je da će BDP te godine ipak porasti za 9% nasuprot 5% iz istog izvještaja 2020.godine, što pokazuje pozitivniji trend gospodarskog oporavka. U ovom istom izvještaju se predviđa rast BDP-a od ukupno 4,4% u 2022. godini, što je 1 postotni bod više nego iz projekcija iz prethodne godine, a u 2023. i 2024. godini se očekuje rast BDP-a od 3,7% odnosno 3,1%. Rast BDP-a od 2022.-2024. godine će se prvenstveno temeljiti na doprinosu domaće potražnje. Ove se godine očekuje inflacija od oko 2,6%, ali će se ona smanjiti na oko 2,2% u sljedeće tri godine. Također se očekuje oporavak zaposlenosti od 1,7% (0,3 postotna boda više nego u izvještaju godinu ranije), a snažnije će rasti tokom 2023. i 2024.; 1,4% i 1,3% (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2021).

U razdoblju od 2022.-2024. očekuju se oporavak i daljnji rast gospodarskih aktivnosti. Npr., u siječnju 2021. godine porezna stopa na dobit za sve poduzetnike s prometom do 7,5 milijuna HRK se smanjila s 12% na 10%. U poreznom sustavu su se istovremeno smanjile stope poreza na dohodak s 36% na 30% te s 24% na 20%. Također je ukinuto oslobađanje od plaćanja PDV-a pri uvozu robe male vrijednosti. Na ekonomsku situaciju će utjecati i povlačenje sredstava iz europskih fondova i to prvenstveno iz Višegodišnjeg financijskog okvira 2021.-2027. Kada

promatramo projekcijske grafove i tablice iz nastavka, u obzir moramo uzeti korištenje sredstava iz instrumenta EU nove generacije. Ova sredstva će prvenstveno biti namijenjena strateškim i reformskim projektima. Također će dio sredstava biti povučen iz fonda solidarnosti EU koja će se distribuirati u obnovu javne infrastrukture, ponajprije zdravstvene, obrazovne i kulturne, a koja je bila oštećena potresima 2020. godine. Kada govorimo o udjelu javnog duga u BDP-u, on će se smanjiti u prosjeku 2,6 postotna boda i iznositi će 80,7% do kraja ove godine, 78% 2023. godine, dok će 2024. godine udio javnog duga iznositi 75,3% (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2021).

Tablica 5. Makroekonomski projekcijski okvir (BDP) u razdoblju 2020.-2024.

	2020.	Projekcija 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.	Projekcija 2024.
BDP, realni rast (%)	-8.1	9.0	4.4	3.7	3.1
Osobna potrošnja	-5.3	8.4	3.2	3.1	3.2
Državna potrošnja	4.1	2.9	2.1	2.0	1.9
Bruto investicije u fiksni kapital	-6.1	6.9	12.1	8.7	5.6
Izvoz roba i usluga	-22.7	23.9	10.7	5.7	3.6
Izvoz roba	0.3	12.8	5.9	4.7	4.2
Izvoz usluga	-42.0	39.0	16.1	6.8	3.0
Uvoz roba i usluga	-12.3	15.3	10.7	6.2	4.4
Uvoz roba	-8.8	14.7	10.7	6.0	4.3
Uvoz usluga	-28.0	18.5	10.6	7.5	4.9
Doprinosi rastu BDP-a (postotni bodovi)					
Domaća potražnja	-3.5	7.2	5.0	4.2	3.6
Promjena zaliha	0.7	-0.7	-0.1	0.0	0.1
Neto inozemna potražnja	-5.3	2.6	-0.5	-0.5	-0.6
Doprinosi rastu BDP-a (postotni bodovi)					
Osobna potrošnja	-3.0	5.0	1.8	1.8	1.8
Državna potrošnja	0.9	0.7	0.5	0.4	0.4
Bruto investicije u fiksni kapital	1.3	1.5	2.6	2.0	1.4
Izvoz roba i usluga	-11.5	10.0	5.2	3.0	1.9

Uvoz roba i usluga	6.3	-7.5	-5.7	-3.5	-2.5
--------------------	-----	------	------	------	------

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Ministarstva financija RH

U Hrvatskoj se nakon loše 2020. godine očekuje povoljni rast svih sastavnica BDP-a u narednom razdoblju, a posebno pri uvozu i izvozu roba. Realni rast BDP-a 2021. godine (kako je već naglašeno ranije) je zapravo veći nego što je to procjenjivano 2020. godine, a razlog tomu je povoljno ostvarenje u drugoj polovici 2021. godine. U 2021. godini su trendovi porasta bili pozitivni za sve sastavnice BDP-a, osim bruto investicija u fiksni kapital i promjene zaliha. Posebno su povoljna ostvarenja u području izvoza roba i usluga te osobne potrošnje. Trend će se nastaviti prema 2024. godini, no s manjim skokom kako je vidljivo 2021. godine (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2021).

U nastavku donosimo projekcije u području cijena.

Tablica 6. Projekcijsko kretanje cijena

	2020.	Projekcija 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.	Projekcija 2024.
Deflator BDP-a, promjena (%)	-0.1	2.5	2.7	2.3	2.2
Osobna potrošnja	0.3	2.6	2.7	2.3	2.2
Državna potrošnja	2.5	3.9	2.1	1.9	1.8
Bruto investicije u fiksni kapital	1.4	2.4	3.0	2.4	2.1
Izvoz roba i usluga	-1.6	4.9	2.8	2.2	2.3
Uvoz roba i usluga	-0.1	5.7	2.8	2.1	2.1
Indeks potrošačkih cijena, promjena (%)	0.1	2.4	2.6	2.3	2.2

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Ministarstva financija RH

Ministarstvo financija predvidjelo je snažan rast potrošačkih cijena od 2,5% 2021. godine, nakon blagog rasta od 0,1% u 2020.-oj. Ovo povećanje je uzrokovano izraženim povećanjem cijena energije zbog cijene nafte na globalnom tržištu. Ta cijena se povećava tokom 2022. godine radi krize uzrokovane ratom u Ukrajini te će predviđeno cijene rasti za 2,7%. Također, doći će do ubrzanja potrošačkih cijena koje ne uključuju energiju i hranu. Tokom 2021. godine cijene hrane su rasle malo sporijom dinamikom, ali će s vremenom vjerojatno snažnije doprinositi inflaciji. Potrošačke cijene očito prate kretanje sirovina na globalnom tržištu te poremećajima globalnih opskrbnih lanaca pa se time povećanja prelijevaju i na domaće

proizvođačke cijene. Spomenutom povećanju od 2,6% u 2022. godini doprinijelo je povećanje cijena hrane radi povećanja cijena unutar poljoprivredne proizvodnje i cijena prehrambenih sirovina. Kroz godine 2023. i 2024. očekuje se malo niža prosječna inflacija od 2,3% odnosno 2,2% s očekivanim rastom potrošnje kućanstava te blagim usporavanjem inflacije u eurozoni. Također, cijene sirovina na globalnom tržištu će imati silaznu dinamiku (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2021).

Pandemija se nadalje odrazila i na ograničavanje gospodarskih i društvenih aktivnosti u smislu zaposlenosti i tržišta rada, pa su definirana projekcijska kretanja i u tom segmentu.

Tablica 7. Projekcijska kretanja na tržištu rada

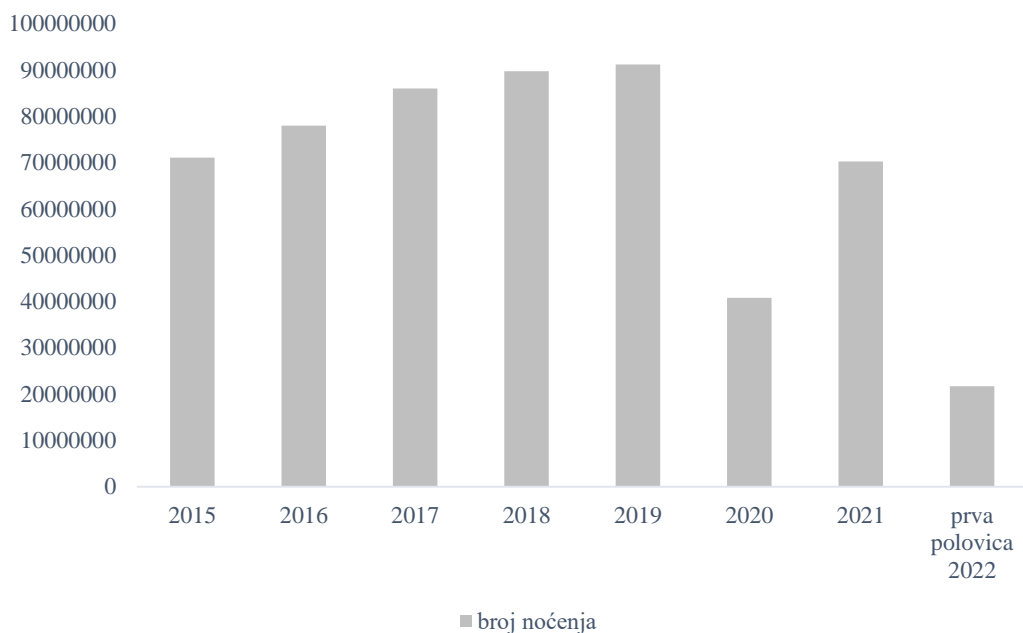
	2020.	Projekcija 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.	Projekcija 2024.
	promjena u %	promjena u %	promjena u %	promjena u %	promjena u %
Radna snaga (15+)	-0.4	2.0	0.6	0.3	0.2
Stopa nezaposlenosti, razina u %	7.5	7.5	6.8	5.9	5.3
Broj zaposlenih	-1.2	2.3	1.7	1.4	1.3
Bruto plaće u pravnim osobama	2.5	3.8	2.5	2.5	2.7

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Ministarstva financija RH

Navedeni podaci Ministarstva financija s kraja 2021. godine pokazuju pozitivan trend na tržištu rada. U prvih 10 mjeseci te godine je nastavljen rast broja osiguranika u sustavu HZMO-a, a istovremeno se uočilo smanjenje broja nezaposlenih registriranih u HZZ-u. Tijekom 2022.-2024. očekuje se da će stopa nezaposlenosti još više padati. Bruto plaće će tijekom projekcijskog razdoblja rasti i tako jednim dijelom dovesti do više stope inflacije (Ministarstvo financija RH, 2021).

Turizam je nedvojbeno jedna od gospodarskih djelatnosti koja je najviše pogođena pandemijom COVID-19, što je osobito važno za Hrvatsku koja se uvelike oslanja na međunarodni turistički promet (Telišman-Košuta, 2021). Zbog toga su izrazito bitne projekcije za naredne godine.

Grafikon 13. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima do lipnja 2022.g

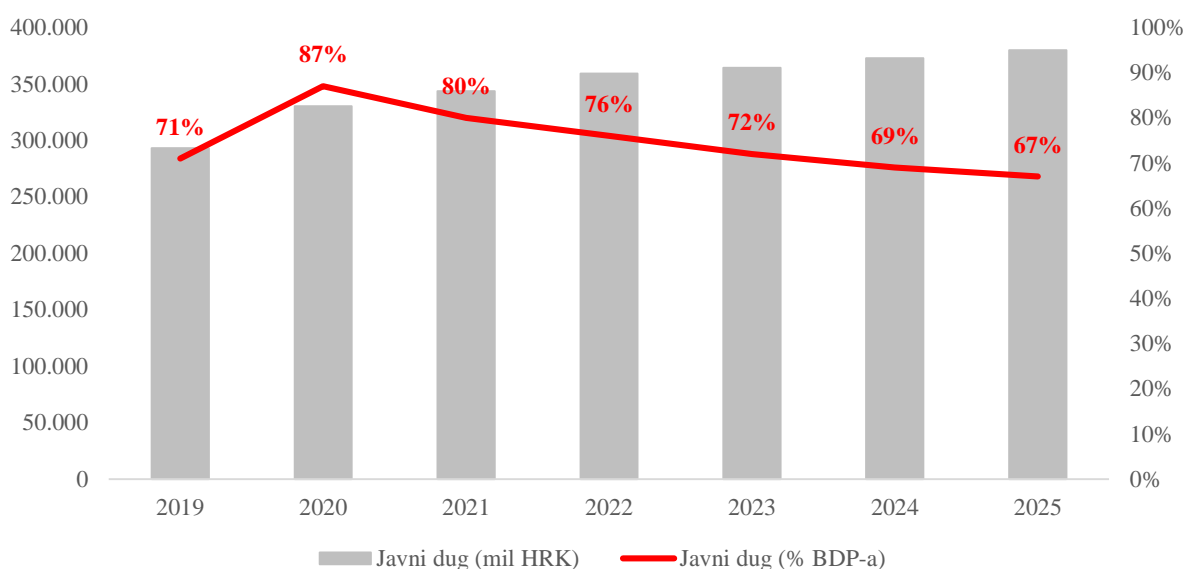
Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Iz grafikona iznad se vidi veliki značajni pad u turističkom sektoru RH u 2020. godini u odnosu na prethodne godine, prvenstveno zbog sigurnosnih razloga. 2021. godine se polako vidi porast unutar sektora i iste godine je ostvareno 70,2 milijuna noćenja, odnosno 12,8 milijuna dolazaka. To označava porast od čak 82,5% više dolazaka i 72% više noćenja u odnosu na pandemijsku 2020. godinu. Ovaj porast može se zahvaliti uvođenju, ali i pridržavanju dobrih epidemioloških mjera koje su tada bile na snazi. Ovi rezultati ipak su nešto lošiji u odnosu na 2019. godinu sa 38% manje dolazaka i 23% manje noćenja. Najviše turista 2021. godine došlo je iz Njemačke, Poljske, Slovenije, Austrije i Češke. Isti se trend vidi i u prvoj polovici 2022. godine (Državni zavod za statistiku, 2022). U prvih 6 mjeseci 2022. godine ostvareno je ukupno 25,3 milijuna noćenja odnosno 4,3 milijuna dolazaka, a to označava porast noćenja za 20,6 % i dolazaka za 22,9 % u odnosu na isto razdoblje u 2021. godini. (Državni zavod za statistiku, 2022) Uzevši u obzir da je turizam jedna od najbitnijih gospodarskih grana RH, a koja je snažno pogođena korona krizom, bio bi veliki propust da Hrvatska turistička zajednica ne iskoristi svoje prednosti kao zdrave, zelene i zanimljive turističke destinacije. S obzirom da postoji mogućnost novog vala virusa COVID-19, izuzetno je važno podizati razinu imunološkog sustava, a u tom kontekstu će turističke destinacije koje omogućuju sportsko-rekreacijske aktivnosti na otvorenome biti mnogo traženije. Tu Hrvatska ima veliki potencijal koji može iskoristiti, ponajprije obnavljajući infrastrukturu gdje je moguće (Čorak & Gjurašić, 2021). Domaće

projekcije za sljedećih nekoliko godina nisu još javno dostupne, no razna literatura i strani izvještaji sugeriraju da će se turizam vratiti na pred-pandemijske razine s očekivanim daljnjim porastom. Turizam se obično brzo oporavi nakon što prijetnja prođe jer ljudi vole putovanja i putovanja su danas čak težnja i potreba u razvijenim zemljama, ali i u zemljama u razvoju (Telišman-Košuta, 2021).

Kada govorimo o vanjskom dugu kao makroekonomskom pokazatelju, javni dug RH je očekivano vrtoglavo porastao tokom pandemijske 2020. godine, ali uviđa se njegov pad u narednom razdoblju.

Grafikon 14. Stanje javnog duga RH od 2019.-2025. godine

Izvor: samostalan rad autorice prema podacima Ministarstva financija RH

Sa 71% iznosa BDP-a u 2019.-oj godini, javni dug je skočio na 87% u 2020. godini, ali se počeo smanjivati tokom sljedeće godine zbog povratka gospodarskih aktivnosti u relativno normalnu situaciju. 2022. godine je javni dug tako iznosio 79,8%. Do kraja ove godine se očekuje pad na 76%, a do kraja 2025. na 67%. Iako se očekuje novi val pandemije koji može staviti svjetska i hrvatsko gospodarstvo u stanje pripravnosti, ne očekuje se značajni porast duga, već obrnuto, njegov pad (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2021).

Uvođenje epidemioloških mjera u RH s ciljem suzbijanja pandemije COVID-19 uključivale su ograničavanje slobode kretanja i rada te su imale snažan negativan utjecaj na realna i financijska kretanja. Zbog toga su Vlada, Hrvatska Narodna Banka, HBOR i HANFA poduzele određene korake ne bi li se ublažile posljedice koje je pandemija donijela ekonomiji (Hrvatska Narodna Banka, 2020). Valja uzeti u obzir da su sve ove gore navedene projekcije još uvijek neizvjesne iako pozitivne, i to radi nekoliko razloga koje se vode „ruku pod ruku“ sa epidemiološkom situacijom (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2021):

1. Radi neizvjesnosti u razvoj epidemiološke situacije (iako su sve stroge mjere ukinute i ne planiraju se ponovno implementirati) radi nedovoljne procijepljenosti stanovništva ili moguće pojave novih sojeva virusa u budućnosti.
2. Radi globalnih realnih i financijskih kretanja odnosno sekundarni ekonomski šokovi i buduću dinamiku rasta, bez obzira što se domaće gospodarstvo uspješno prilagodilo novonastalim epidemiološkim uvjetima.
3. Radi srednjoročnih negativnih rizika vezanih za turistički sektor u domaćem gospodarstvu radi ograničene domaće ponude i neizvjesnog ponašanja inozemnih turista.
4. Porasta cijene nafte i drugih sirovina na tržištu trenutno i u budućnosti.
5. Radi zaoštavanja monetarne politike u budućnosti.

5. ZAKLJUČAK

Globalno izbijanje pandemije virusa COVID-19 nedvojbeno je ostavilo dubok negativan utjecaj na cjelokupno gospodarstvo Republike Hrvatske. Ekonomska kriza koja je došla zajedno sa pandemijom ponajviše je vidljiva u negativnom kretanju glavnih makroekonomskih varijabli Republike Hrvatske nakon ožujka 2020. godine. Kao jedan od najboljih pokazatelja gospodarstva, BDP se u tom razdoblju značajno smanjio, a došlo je i do poremećaja na tržištu rada u smislu smanjenja zaposlenosti i povećanja nezaposlenosti. Zbog zatvaranja granica i nemogućnosti kolanja roba i usluga između Hrvatske i ostatka svijeta, došlo je do pada i u vanjskotrgovinskoj razmjeni s inozemstvom. Zbog snažnog pada gospodarske aktivnosti prouzročene pandemijskom krizom, došlo je i do pada potrošačkih cijena. Ekonomska kriza dovela je i do negativnog učinka na pojedine gospodarske grane Republike Hrvatske. Tako je zbog zatvaranja tvornica smanjenja industrijska proizvodnja, dok je turizam doživio najveći šok.

Međutim, situacija danas je drugačija te su makroekonomske projekcije za budućnost gospodarstva Republike Hrvatske povoljne. Prema projekcijama, dolazi se do zaključka da će Republika Hrvatska u narednom razdoblju doživjeti ekonomski oporavak te daljnji rast gospodarskih aktivnosti. Prema tome, očekuje se povoljan rast svih sastavnica BDP-a u narednom razdoblju, a posebice pri uvozu i izvozu roba. Također, pozitivan trend bilježi se i na tržištu rada, gdje se tijekom 2020. do 2024. predviđa značajno smanjenje stope nezaposlenosti. Javni dug, koji se drastično povećao tijekom pandemije, smanjit će se do 2025. godine na 67 posto. Rast potrošačkih cijena vidljiv je već i sada, posebice nafte i naftnih derivata te prehrambenih proizvoda, što će se nastaviti i dalje. Što se tiče turizma, tu je već nakon ukidanja epidemioloških mjera i otvaranja granica vidljiv oporavak, a potpuni oporavak očekuje se u narednom razdoblju s daljnjim porastom.

Ono što Hrvatska mora učiniti kako bi se obranila od mogućeg sljedećeg vala virusa, jest napraviti srednjoročne planove stabilizacije gospodarstva u fiskalnoj politici. Na taj način gospodarstvo se može osloniti na potporu svoje vlade tijekom krize i tako smanjiti rizik od ponovne recesije. Dakle, u krizi kakvu nam je donijela pandemija COVID-19, sve financijske mehanizme ponude i potražnje te društvenu koheziju treba očuvati što je više moguće, ne bi li se dobilo vrijeme za postavljanje svih drugih važnih mjera kao što su obnova i restrukturiranje proizvodnje i izvoza robe. Fiskalni deficit i javno zaduživanje države ne treba biti u primarnom fokusu, nego se treba fokusirati na dobra i usluge domaćih poslovnih

subjekata. Također, potrebno je zadržati javna ulaganja i nastaviti sa svim ulaganjima te što prije započeti s novim ciklusom javnih ulaganja, ponajprije u zdravstvo te u razvoj novih tehnologija i projekata. Uz sve spomenuto, Republika Hrvatska mogla bi se obraniti od novog vala virusa i recesije te nastaviti sa gospodarskim oporavkom.

LITERATURA

Arčabić, V. (2020a), Koronakriza i što Hrvatska može naučiti iz dosadašnjih recesija. u: Tica, J., Bačić, K. (ur.). *Ekonomska politika Hrvatske u 2021- Hrvatska poslije pandemije*, volume 28, chapter 1, pages 21-58, Hrvatsko društvo ekonomista (Croatian Society of Economists)

Arčabić, V. (2020b), Korona kriza: pouke iz dosadašnjih recesija, preuzeto 2. kolovoz 2022 iz EKONOMSKI LAB: <https://arhivanalitika.hr/blog/korona-kriza-pouke-iz-dosadasnjih-recesija>

Babić, M. (2007.), *Makroekonomija*, Zagreb, Mate d.o.o.

Čavrak, V. (2020.), Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njihovom rješavanju, *EFZG working paper series*, (03), 2020., str. 1-19.

Čorak, S., Gjurašić, M. (2021.), *COVID-19: Prijetnja ili prilika za HR turizam* [e-publikacija] preuzeto s http://www.iztztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/2021_e-knjiga_COVID-19_-_prijetnja-i-prilika-za-HR-turizam.pdf

Državni zavod za statistiku (2022.), Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje [podatkovni dokument], preuzeto s <https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/pocetna.html>

Državni zavod za statistiku (2022.), Statistika u nizu [podatkovni dokument], preuzeto s <https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/>

Državni zavod za statistiku (2022), Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u 2021. [podatkovni dokument], preuzeto s https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja.html

Državni zavod za statistiku (2022), *Zaposleni-aktivno stanovništvo*, preuzeto 10. travnja 2022. s https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/zaposlenost_aktiv.html

Europska komisija (2021.), Pregled odgovora Komisije, preuzeto s https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/overview-commissions-response_hr

Europska komisija (2021.), Europski plan oporavka, preuzeto s https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hr

Europska komisija (2021), Financijska pomoć EU-a - SURE, preuzeto s https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/sure_hr

Europska središnja banka (2021), Makroekonomske projekcije stručnjaka Eurosustava, preuzeto 12. kolovoza 2022. s https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202106_eurosystemstaff~7000543a66.hr.html#toc4

Foroni, C., Marcellino, M., & Stevanović, D. (2020), Forecasting the Covid-19 recession and recovery: lessons from the financial crisis, *Working Paper Series*, European Central Bank

HBOR (2020.), *Mjere za ublažavanje posljedica epidemije COVID-19* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Ivana%20Zlatari%C4%87/newfolder/hrvatska-udruga-poslodavaca-mjere.pdf>

HBOR (b.d.), Pomoć poduzetnicima pogođenim epidemijom COVID-19, preuzeto 26. rujna 2022. s <https://www.hbor.hr/tema/pomoc-poduzetnicima-za-ublazavanje-negativnih-posljedica-nastalih-pandemijom-covid-19-virusa-koronavirusa/>

HGK (2021.), *Gospodarska kretanja* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.hgk.hr/documents/gospodarskakretanja122021www605b54e2d9ebc.pdf>

HGK (2021.), *Aktualna kretanja na tržištu rada u okolnostima pandemije uzrokovane COVID-19* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.hgk.hr/documents/hgk-analiza-kretanja-na-trzistu-rada-tijekom-pandemije5ebe6e5c96a6a.pdf>

HNB (2015.), Ciljevi monetarne politike, preuzeto s <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/ciljevi>

Hrvatska narodna banka (2020.), Odgovor HNB-a na krizu COVID-19, preuzeto 22. lipnja 2022. s <https://www.hnb.hr/javnost-rada/covid-19>

Hrvatska Narodna Banka. (2020), *Makroekonomske projekcije u uvjetima pandemije*, preuzeto 2. kolovoz 2020 s <https://www.hnb.hr/-/makroekonomske-projekcije-u-uvjetima-pandemije>

HNB (2022), Glavni makroekonomski indikatori, preuzeto 16. lipnja 2022 s <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>

HZJZ (2022), COVID-19- epidemiološki podaci od broju zaraženih i umrlih, preuzeto 15. lipnja 2022. s <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/koronavirus-najnoviji-podatci/>

IHME (2022.), COVID-19 Projections, preuzeto 25. kolovoza s <https://covid19.healthdata.org/croatia?view=cumulative-deaths&tab=trend>

Jurčić, Lj., Barišić, A., Franc, S.(2020.), Industrijska politika u Republici Hrvatskoj kao odgovor na krizu uslijed pandemije COVID-19, u: Tica, J., Bačić, K., (ed.), *Ekonomska politika u 2021. godini - Hrvatska poslije pandemije*, volume 28, chapter 5, pages 164-191, Hrvatsko društvo ekonomista (Croatian Society of Economists)

Jurišić, A. (2019), *Analiza makroekonomskih pokazatelja na primjeru odabranih tranzicijskih zemalja Europske unije*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet

Mikac, R. (2020.), COVID-19 Pandemic and Crisis Management in the Republik of Croatia, *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 17(1), 31-55. - <https://doi.org/10.20901/an.17.02>

Ministarstvo unutarnjih poslova (2022), *Epidemija koronavirusa u Republici Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s https://civilnazastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Bro%C5%A1ura-COVID2.pdf

Ministarstvo Financija Republike Hrvatske (2021), *Državni proračun za 2021. godinu i projekcije za 2023. i 2024. godinu-vodič za građane* [e-publikacija], preuzeto s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_građane//DPRH%20za%202022.%20i%20projekcije%20za%202023.%20i%202024.pdf

Ministarstvo Financija Republike Hrvatske, *Program konvergencije Republike Hrvatske za razdoblje 2023.-2025* [e-publikacija], preuzeto s <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2022/Travanj/115%20sjednica%20VRH//Prezentacija%20Program%20konvergencije%202023-2025.pdf>

Rogić Dumančić, L., Bogdan, Ž., Raguž Krištić, I. (2020.), Utjecaj COVID-19 krize na hrvatsko gospodarstvo, u: Tica, J., Bačić, K., (ed.), *Ekonomska politika u 2021. godini - Hrvatska poslije pandemije*, volume 28, chapter 4, pages 121-163, Hrvatsko društvo ekonomista (Croatian Society of Economists)

Vlada Republike Hrvatske (b.d.), Koronavirus-statistički pokazatelji za Hrvatsku i EU, preuzeto 15. lipnja 2022 s <https://www.koronavirus.hr/koronavirus-statisticki-pokazatelji-za-hrvatsku-i-eu/901>

Roška, V., Buneta, A. i Papić, M. (2021). The effect of the COVID-19 pandemic on the Croatian economy, *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, 9 (1), 59-78. <https://doi.org/10.31784/zvr.9.1.4>

Telišman-Košuta, N. (2020.), Turizam nakon doba korone: Što će biti drugačije? Što može biti bolje? [e-publikacija], preuzeto s http://www.iztsg.hr/files/file/RADOVI/2020/COVID-19/Teli%C5%A1man-Ko%C5%A1uta-N_2020.pdf

Žunić Kovačević, N. (2021.), Posljedice i učinci pandemije bolesti COVID-19 na fiskalni sustav i oporezivanje, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 58(2), 483-499. <https://doi.org/10.31141/zrpf.2021.58.140.483>

POPIS SLIKA

Slika 1. Umrli po mjesecima u 2020,2021 i 2022. u usporedbi s prosjekom 2015-2019., Republika Hrvatska	4
Slika 2. Prva procjena kvartalnog bruto domaćeg proizvoda za drugi kvartal 2020. godine.....	9
Slika 3. Makroekonomski model uklanjanja krize COVID-19	32

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj potvrđenih slučajeva zaraze od COVID-19 u zemljama Europske unije od početka zaraze do ožujka 2021. godine.....	5
Grafikon 2. Bruto domaći proizvod (u tržišnim cijenama) Republike Hrvatske od 2017. do 2020. godine (u milijunima kn).....	8
Grafikon 3. Realna godišnja stopa promjene BDP-a Republike Hrvatske od 2017.-2020.godine	8
Grafikon 4. Kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih od 2017.-2020. godine u Republici Hrvatskoj	11
Grafikon 5. Kretanje stope zaposlenosti i stope nezaposlenosti do 2017. – 2020. godine.....	11
Grafikon 6. Usporedba uvoza i izvoza Republike Hrvatske 2019. i 2020. godine	15
Grafikon 7. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u izvozu Republike Hrvatske(u mil. kuna)	15
Grafikon 8. Najvažniji trgovinski partneri u uvozu Republike Hrvatske (u mil. kuna).....	16
Grafikon 9. Stopa promjene potrošačkih cijena, prosjek 2020./2019.	17
Grafikon 10. Godišnje stope promjene industrijske proizvodnje za 2020./2019. godinu	19
Grafikon 11. Turistička noćenja u komercijalnom smještaju.....	20
Grafikon 12. Broj novoizaraženih osoba od 15.4.2020.-15.8.2022 prikazan u obliku valova..	34
Grafikon 13. Dolasci i noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima do lipnja 2022.g	41
Grafikon 14. Stanje javnog duga RH od 2019.-2025. godine	42

POPIS TABLICA

Tablica 1. Ukupan broj zaraženih po županijama u Republici Hrvatskoj.....	3
Tablica 2. Zaposleni i nezaposleni u Republici Hrvatskoj od 2017.- 2020. godine.....	10
Tablica 3. Broj zaposlenih osoba prema djelatnostima NKD-a u 2020.godini.....	12
Tablica 4. Prelijevanje šokova među sektorima u %.....	35
Tablica 5. Makroekonomski projekcijski okvir (BDP) u razdoblju 2020.-2024.	38
Tablica 6. Projekcijsko kretanje cijena	39
Tablica 7. Projekcijska kretanja na tržištu rada.....	40

ŽIVOTOPIS

OSOBNI PODACI

Ime i prezime: Lucija Lukec

Datum i mjesto rođenja: 29. siječnja 1998., Zabok

E-mail: llukec@net.efzg.hr

Kontakt: 099 4237 066

OBRAZOVANJE

2016. – danas Ekonomski fakultet Zagreb
Integrirani preddiplomski i diplomski studij Ekonomija

2012. – 2016. Gimnazija Antuna Gustava Matoša Zabok

RADNO ISKUSTVO

6.mjesec 2022.- 8. mjesec 2022. Candy Hoover Zagreb d.o.o – asistent u online marketingu

ZNANJA I VJEŠTINE

tečno služenje njemačkim jezikom

osnovno služenje engleskim jezikom

napredno poznavanje rada u MS Office paketu, rada na računalu i služenje internetom

sposobnost timskog rada

DODATNO

vozačka dozvola B kategorije